

Jazykové kompetence dětí a žáků v mateřských a základních školách

Bc. Jana Lemperová

Diplomová práce
2013

Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně
Fakulta humanitních studií

INSTITUT
MEZIOBOROVÝCH STUDIÍ BRNO

Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně
Institut mezioborových studií Brno
akademický rok: 2010/2011

ZADÁNÍ DIPLOMOVÉ PRÁCE

(PROJEKTU, UMĚLECKÉHO DÍLA, UMĚLECKÉHO VÝKONU)

Jméno a příjmení: **Bc. Jana LEMPEROVÁ**
Osobní číslo: **H108475**
Studijní program: **N 7507 Specializace v pedagogice**
Studijní obor: **Sociální pedagogika**

Téma práce: **Jazykové kompetence dětí a žáků v mateřských
a základních školách Výuka německého jazyka u dětí
předškolního věku v mateřské škole**

Zásady pro vypracování:

Zadané a zvolené téma bude zpracováno podle pokynů obsažených v materiálu IMS "Metodika psaní odborného textu a výzkum v sociálních vědách"(IMS 2009). Případně podle dalších materiálů, z nichž některé jsou obsaženy v literatuře připojené k tomuto studijnímu textu. Zejména bude dbáno na dodržování zásad publikační etiky a pravidel společenskovedního výzkumu. Průběžné výsledky práce budou pravidelně konzultovány s vedoucím diplomové práce.

Ve své diplomové práci se chci zabývat možnostmi cizojazyčného předškolního vzdělávání (konkrétně v německém jazyce) v české mateřské škole.

V teoretické části chci shrnout základní informace o této problematice, zabývat se výukou cizího jazyka a podmínkami, které

jsou předpokladem pro úspěšné cizojazyčné vzdělávání předškolních dětí.

V praktické části chci provést výzkumné šetření zaměřené na proces osvojování německého jazyka a jeho výsledky v mateřské škole.

Součástí bakalářské práce budou i používané materiály, které dokumentují metody a práci pedagogů v mateřské škole.

Rozsah diplomové práce:

Rozsah příloh:

Forma zpracování diplomové práce: tištěná/elektronická

Seznam odborné literatury:

- BYTEŠNÍKOVÁ, I. Rozvoj komunikačních kompetencí u dětí předškolního věku. Brno: Masarykova univerzita, 2007. 200 s. ISBN 978-80-210-4454-8
- HARTL, P. Psychologický slovník. Praha: Budka, 1994. 297 s. ISBN 80-901549-0-5
- KOLLÁRIKOVÁ, Z.; PUPALA, B. Předškolní a primární pedagogika. Praha: Portál, 2001. 455 s. ISBN 80-7178-585-7
- MAŇÁK, J.; ŠVEC, V. Výukové metody. Brno: Paido, 2003. 219 s. ISBN 80-244-0676-4
- PRŮCHA, J.; WALTEROVÁ, E.; MAREŠ, J. Pedagogický slovník. Praha: Portál, 2003. 322 s. ISBN 80-7178-772-8
- PRŮCHA, J. Moderní pedagogika. Praha: Portál 2002. 488 s. ISBN 80-7178-631-4
- VÁGNEROVÁ, M. Vývojová psychologie : Dětství, dospělost, stáří. Praha : Portál, 2000. 528 s. ISBN 80-7178-308-0
- Průvodce metodikou výuky angličtiny v mateřské škole I.. Liberec : Výzkumný ústav pedagogický v Praze, 2008. 53 s. ISBN 80-87000-06-4.
- Harding, E., Riley, P.: Bilingvní rodina. Praha: Portál, 2008
- Kolláriková, Z., Pupala, B. (eds.): Předškolní a primární pedagogika. Praha: Portál, 2001
- Mertin V., Gillernová I.: Psychologie pro učitelky MŠ. Praha: Portál, 2003

Vedoucí diplomové práce: **PhDr. Tomáš Jilčík**
Katedra společenských věd

Datum zadání diplomové práce: **30. listopadu 2010**

Termín odevzdání diplomové práce: **31. března 2012**

V Brně dne 30. listopadu 2010

doc. Ing. Antonín Řehoř, CSc.
vedoucí ústavu

PhDr. Miroslav Jůzl, Ph.D.
vedoucí katedry

PROHLÁŠENÍ AUTORA DIPLOMOVÉ PRÁCE

Beru na vědomí, že

- odevzdáním diplomové práce souhlasím se zveřejněním své práce podle zákona č. 111/1998 Sb. o vysokých školách a o změně a doplnění dalších zákonů (zákon o vysokých školách), ve znění pozdějších právních předpisů, bez ohledu na výsledek obhajoby ¹⁾;
- beru na vědomí, že diplomová práce bude uložena v elektronické podobě v univerzitním informačním systému dostupná k nahlédnutí;
- na moji diplomovou práci se plně vztahuje zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, zejm. § 35 odst. 3 ²⁾;
- podle § 60 ³⁾ odst. 1 autorského zákona má UTB ve Zlíně právo na uzavření licenční smlouvy o užití školního díla v rozsahu § 12 odst. 4 autorského zákona;
- podle § 60 ³⁾ odst. 2 a 3 mohu užít své dílo – diplomovou práci - nebo poskytnout licenci k jejímu využití jen s předchozím písemným souhlasem Univerzity Tomáše Bati ve Zlíně, která je oprávněna v takovém případě ode mne požadovat přiměřený příspěvek na úhradu nákladů, které byly Univerzitou Tomáše Bati ve Zlíně na vytvoření díla vynaloženy (až do jejich skutečné výše);
- pokud bylo k vypracování diplomové práce využito softwaru poskytnutého Univerzitou Tomáše Bati ve Zlíně nebo jinými subjekty pouze ke studijním a výzkumným účelům (tj. k nekomerčnímu využití), nelze výsledky diplomové práce využít ke komerčním účelům.

Prohlašuji, že

- elektronická a tištěná verze diplomové práce jsou totožné;
- na diplomové práci jsem pracoval samostatně a použitou literaturu jsem citoval. V případě publikace výsledků budu uveden jako spoluautor.

Bc. Jana Lempertová

Jméno, příjmení studenta

V Brně *20.3.2013*

Podpis

1) zákon č. 111/1998 Sb. o vysokých školách a o změně a doplnění dalších zákonů (zákon o vysokých školách), ve znění pozdějších právních předpisů, § 47b Zveřejňování závěrečných prací:

(1) Vysoká škola nevydělečně zveřejňuje disertační, diplomové, bakalářské a rigorózní práce, u kterých proběhla obhajoba, včetně posudků oponentů a výsledku obhajoby prostřednictvím databáze kvalifikačních prací, kterou spravuje. Způsob zveřejnění stanoví vnitřní předpis vysoké školy.

(2) Disertační, diplomové, bakalářské a rigorózní práce odevzdané uchazečem k obhajobě musí být též nejméně pět pracovních dnů před konáním obhajoby zveřejněny k nahlázení veřejnosti v místě určeném vnitřním předpisem vysoké školy nebo není-li tak určeno, v místě pracoviště vysoké školy, kde se má konat obhajoba práce. Každý si může ze zveřejněné práce pořizovat na své náklady výpisy, opisy nebo rozmnoženiny.

(3) Platí, že odevzdáním práce autor souhlasí se zveřejněním své práce podle tohoto zákona, bez ohledu na výsledek obhajoby.

2) zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, § 35 odst. 3:

(3) Do práva autorského také nezasahuje škola nebo školské či vzdělávací zařízení, užíje-li nikoli za účelem přímého nebo nepřímého hospodářského nebo obchodního prospěchu, k výuce nebo k vlastní potřebě dílo vytvořené žákem nebo studentem ke splnění školních nebo studijních povinností vyplývajících z jeho právního vztahu ke škole nebo školskému či vzdělávacímu zařízení (školní dílo).

3) zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, § 60 Školní dílo:

(1) Škola nebo školské či vzdělávací zařízení mají za obvyklých podmínek právo na uzavření licenční smlouvy o užití školního díla (§ 35 odst. 3). Odpírá-li autor takového díla udělit svolení bez vážného důvodu, mohou se tyto osoby domáhat nahrazení chybějícího projevu jeho vůle u soudu. Ustanovení § 35 odst. 3 zůstává nedotčeno.

(2) Není-li sjednáno jinak, může autor školního díla své dílo užít či poskytnout jinému licenci, není-li to v rozporu s oprávněnými zájmy školy nebo školského či vzdělávacího zařízení.

(3) Škola nebo školské či vzdělávací zařízení jsou oprávněny požadovat, aby jim autor školního díla z výdělku jim dosaženého v souvislosti s užitím díla či poskytnutím licence podle odstavce 2 přiměřeně přispěl na úhradu nákladů, které na vytvoření díla vynaložily, a to podle okolností až do jejich skutečné výše; přitom se přihlíží k výši výdělku dosaženého školou nebo školským či vzdělávacím zařízením z užití školního díla podle odstavce 1.

ABSTRAKT

Diplomová práce je zaměřena na jazykové kompetence dětí v mateřských školách, především na výuku cizích jazyků v předškolním věku. Poskytuje teoretické poznatky o tom, jak se vyvíjí řeč u dětí v prvních letech života. Dále se zaměřuje na poznatky ohledně výuky cizích jazyků v předškolním věku. Toto téma je v současnosti velmi diskutované. Cizí jazyky jsou v dnešní době nepostradatelné. Často tedy můžeme zaslechnout otázku: Kdy nejlépe s cizím jazykem začít? V této práci jsem se pokusila odpovědět na to, zda je vhodné začít se seznamováním s cizím jazykem již v raném věku a pokud ano, tak za jakých podmínek.

V praktické části práce jsou zachyceny prostřednictvím rozhovorů názory a zkušenosti odborníků na dané téma. V krátké anketě jsou shrnuty názory rodičů dětí, které navštěvují MŠ s výukou cizího jazyka. Na základě výše zmíněných rozhovorů i výsledků ankety je možné vytvoření určitých závěrů k dané problematice.

Klíčová slova: řeč, předškolní věk, cizí jazyk, mateřská škola, výuka v mateřské škole

ABSTRACT

The thesis is aimed at the language competences of children at the pre-school age, especially at the teaching of foreign languages at this age. It provides knowledge about the development of the language of children in the early years of life. It is also aimed at the knowledge concerning the teaching of foreign languages at the pre-school age. This subject is much discussed nowadays. Foreign languages are essential for life. We can often hear a question: When to start learning a foreign language? In this thesis, I am trying to answer whether it is suitable to start learning a foreign language at the early life and if so, on which conditions.

The practical part contains the professional knowledge and experience presented in the form of dialogues with the experts in this domain. The short survey shows the opinions of parents whose children attend the nursery school providing teaching of a foreign language. The dialogues and the survey make drawing some conclusions about the subject possible.

Key words: language, pre-school age, foreign language, nursery school, teaching of a foreign language in the nursery school

Poděkování

Děkuji panu PhDr. Tomáši Jilčíkovi za velmi užitečnou metodickou pomoc, kterou mi poskytl při zpracování mé diplomové práce.

Prohlašuji, že odevzdaná verze diplomové práce a verze elektronická nahraná v IS/ STAG jsou totožné.

Bc. Jana Lemperová

OBSAH

ÚVOD	9
I. TEORETICKÁ ČÁST	10
1 DÍTĚ V PŘEDŠKOLNÍM VĚKU	11
1.1 Charakteristika dítěte v předškolním věku	11
1.2 Osobnost dítěte předškolního věku.....	12
1.3 Vývoj dítěte v předškolním věku.....	13
1.4 Důležitost hry v předškolním věku.....	14
2 VÝVOJ ŘEČI A PŘÍSTUPY K NĚMU	16
2.1 Přípravné neboli předřečové stadium	17
2.2 Vývoj řeči v batolecím období.....	18
2.3 Předškolní vývoj řeči.....	18
2.4 Vývojové předpoklady dítěte předškolního věku k osvojení si cizího jazyka	19
3 PŘEDŠKOLNÍ VZDĚLÁVÁNÍ DLE RVP PV	21
3.1 Komunikativní kompetence dle RVP PV	22
4 CIZÍ JAZYK U DĚTÍ PŘEDŠKOLNÍHO VĚKU	24
4.1 Výuka cizích jazyků u dětí předškolního věku.....	24
4.2 Kdy začít se seznamováním dětí s cizím jazykem?	25
4.3 Zásady seznamování s cizím jazykem u předškolních dětí.....	26
4.4 Zvláštnosti výuky cizího jazyka v raném věku	29
4.5 Jak organizovat jazykovou výuku v MŠ	30
5 SHRUTÍ	31
6 PROJEKT „INTERKULTURNÍ VZDĚLÁVÁNÍ DĚTÍ A DOSPĚLÝCH“	32
II. PRAKTICKÁ ČÁST	35
7 ZVOLENÁ METODA VÝZKUMU – KVALITATIVNÍ VÝZKUM	36
8 ROZHOVORY S ODBORNÍKY NA VÝUKU NĚMECKÉHO JAZYKA V MATEŘSKÉ ŠKOLE	38
9 ANKETA, VYHODNOCENÍ ANKETY	46
10 PRAKTICKÉ NÁMĚTY AKTIVIT PRO SEZNAMOVÁNÍ DĚTÍ S NĚMECKÝM JAZYKEM	50
10.1 Nácvik písniček, básniček, hádanek a jejich využití k rozvoji mluvení.....	50
10.2 Pomůcky pro výuku německého jazyka v MŠ	50
10.3 Vzorový plán hodiny.....	51
10.4 Einführungen / Představování	51
10.5 Essen und Trinken / Jídlo a pití.....	52

10.6	Winter / Zima	53
10.7	Frühling, Tiere und ihre Jungen / Jaro, zvířátka a jejich mláďata	54
10.8	Mama, ich habe dich lieb / Mami, mám tě rád	55
10.9	Spaß mit Zahlen / Zábava s čísly	56
10.10	Ostern / Velikonoce	58
10.11	Alle Tiere schlafen / Všechna zvířata spí	59
10.12	Leis, leis, leis / Tiše, tiše, tiše	59
	ZÁVĚR	61
	SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY	63
	SEZNAM PŘÍLOH	68

ÚVOD

Otázky týkající se výuky cizích jazyků jsou stále aktuální. Jedná se o jedno z významných témat pedagogiky, pedagogické psychologie a didaktiky a představuje jeden z ústředních cílů moderního vzdělávání. Mezi klíčové kompetence patří umět se učit, řešit problémy, komunikovat, kompetence sociální a personální, občanské a pracovní a jsou specifikovány v RVP pro jednotlivé stupně vzdělávání.

Svoji práci zaměřuji na jazykové kompetence dětí v mateřských školách, především na výuku cizího jazyka v mateřských školách. Toto téma je mi blízké díky mému zaměstnání, pracovala jsem jako koordinátor projektu „Interkulturní vzdělávání dětí a dospělých.“ Hlavním cílem tohoto projektu bylo právě seznamování dětí v mateřských školách s německým jazykem.

Mezi nejčastější otázky ohledně výuky cizích jazyků patří: Kdy s výukou cizích jazyků u dětí začít? Je vhodnou dobou už předškolní věk dítěte? Jak koncipovat výuku cizích jazyků v předškolních zařízeních?

V mateřské škole jsou děti přirozeně zvědavé, chtějí objevovat, získávat nové informace a také si vytváří vztah k učení. Práce s dětmi předškolního věku je velmi specifická a vyžaduje promyšlenou přípravu. Pokud se děti začnou seznamovat v tomto věku s cizím jazykem, můžeme je snad pro učení cizího jazyka získat. Je ale třeba přistupovat k výuce velmi citlivě a uvážlivě, nemůžeme děti přetěžovat, ale ani je nesmíme nudit. Pedagog by měl při stanovování a realizaci cílů, obsahu a metod raného osvojování cizího jazyka stále přihlížet k potřebám dítěte.

Ve své práci se pokusím zodpovědět výše uvedené otázky. Práce je rozdělena na část teoretickou a praktickou.

V teoretické části se zabývám dítětem v předškolním věku obecně a vývojem řeči. Zaměřuji se rovněž na předškolní vzdělávání se zvláštním zřetelem na výuku cizích jazyků v tomto věku a v předškolních zařízeních. Na konci teoretické části v krátkosti představuji projekt „Interkulturní vzdělávání dětí a dospělých“. Praktická část obsahuje rozhovory s odborníky na téma výuka cizích jazyků u dětí předškolního věku. Dále je v praktické části zahrnuta krátká anketa, prostřednictvím které zjišťuji názory rodičů na výuku rané němčiny. V této části práce poskytuji i praktické návody pro práci s dětmi při výuce německého jazyka v mateřských školách. Součástí diplomové práce je i DVD, kde je možné shlédnout, jak probíhá hravou formou výuka německého jazyka v mateřských školách

I. TEORETICKÁ ČÁST

1 DÍTĚ V PŘEDŠKOLNÍM VĚKU

1.1 Charakteristika dítěte v předškolním věku

Předškolní věk zahrnuje období od dovršení třetího roku života do jeho vstupu do školy, to znamená přibližně do ukončení šestého roku života. Období je charakterizováno pozoruhodnými změnami v tělesných a pohybových funkcích, v poznávacích procesech, v citovém i společenském vývoji. Dochází ke změnám ve vývoji osobnosti dítěte (Klenková, Kolbábková, 2003, str.4).

E. Erikson vystihl hlavní moment předškolního období termínem iniciativa. Zdravé dítě je převážně aktivní a v tomto období se jeho aktivita může rozvíjet již v mnoha formách a aspektech v hrách a v komunikaci s dospělými i vrstevníky, v pohybech, řeči a myšlení. Za příznivých podmínek se tato aktivita rozvíjí, dítě se stává iniciativním (Čáp, Mareš, 2007, str. 227).

Vágnerová (2012) předškolní věk charakterizuje jako stabilizaci vlastní pozice ve světě a diferenciací vztahu ke světu. Velmi důležitá je v tomto období představivost, která pomáhá dítěti v jeho poznávání. Pro předškolní věk je typické fantazijní zpracování informací a intuitivní uvažování, které ještě není regulováno logikou. Dítě své představy přizpůsobuje vlastním možnostem poznání i aktuálním potřebám.

Dle Matějčka (2005) je předškolní věk vývojovým obdobím, ve kterém dochází k zásadním vývojovým změnám v oblasti intelektové, emocionální a společenské, tělesné a pohybové. Je to období charakterizované spontánností, ve všech činnostech se výrazně uplatňuje fantazie, zejména pak při hře, která je činností v tomto období zcela převládající.

Důležitým mezníkem v tomto období je vstup do mateřské školy. Děti si v mateřské škole zvykají na kolektiv dětí, komunikaci s nimi a na vedení cizí autority učitelky. Učí se dovednostem, které jsou zpravidla vyžadovány hned na začátku školní docházky a rozšiřují si své vědomosti (Langmeier, 1998, str.70). V mateřské škole je možné zařazovat vhodná výchovná zaměstnání, která rozvíjí vnímání, představy, myšlení, řeč a další schopnosti a dovednosti dítěte, které tak zároveň přivyká soustředěné činnosti ve skupině dětí vedených dospělým. To vše je důležitá prevence adaptačních potíží při vstupu do školy. Dobrá

mateřská škola by měla podporovat dětské hry. Děti by neměly být orientovány na výkon a na srovnávání s výsledky ostatních dětí, aby nevznikaly předčasné zážitky neúspěchu. Velmi důležité je respektovat individualitu dětí (Čáp, Mareš, 2007, str.228). Toto období je tedy třeba chápat jako fázi přípravy na život ve společnosti.

1.2 Osobnost dítěte předškolního věku

Mnoho odborníků považuje věk do šesti let za zvláště důležitý pro vývoj osobnosti. Podle některých je charakter v podstatě již zformován právě v tomto období. Novější výzkumy nasvědčují tomu, že vývojové změny probíhají i dále a formování osobnosti nekončí dokonce ani v dospělosti. Přesto je důležité věnovat vývoji a výchově dítěte do šesti let značnou péči (Čáp, Mareš, 2007, str.227).

Charakteristické pro předškolní období jsou hra, malování, vyprávění, dramatizace. Předškolní děti svůj názor na svět vyjadřují prostřednictvím kresby, vyprávění nebo hry.

Tento věk je důležitým obdobím pro rozvoj dětského sebepojetí. Dítě má možnost pronikat do širší společnosti a nějakým způsobem se zde může uplatnit. Zkušenost s osamostatňováním a prosazováním vlastní osoby může být různá, často zahrnuje jak pozitivní, tak negativní zážitky. Předškolní děti do svého sebepojetí zahrnují především pozorovatelné charakteristiky, důležitý je zevnějšek, různé kompetence, ale i psychické vlastnosti, osobní preference a vlastnictví, především žádoucích věcí. Důležité je, co je vidět, o čem se lze snadno přesvědčit.

V aktuálním sebepojetí (sebehodnocení) předškolních dětí se objevuje důraz na vývoj, na vše, co potvrzuje, že dítě umí víc než dřív. Děti se neumí hodnotit realisticky, mají tendence se přeceňovat, nadhodnocovat. Mechanismus nereálného optimismu u těchto dětí slouží jako zdroj osobní rovnováhy a jistoty (Vágnerová, 2012, str.246 - 247).

Podmínkou toho, aby se dítě mohlo rozvinout ve zdravou osobnost, je uspokojování jeho potřeb. Je potřeba poskytnout dítěti přiměřené množství kvalitních podnětů. Projevy a jednání dětí jsou ovlivňovány zejména rodinným prostředím a dále prostředím, kde se dítě často pohybuje (mateřská škola).

Vývoj zvukové stránky řeči by měl být dokončen dříve, než dítě zahájí povinnou školní docházku, zatímco rozvoj slovní zásoby dále pokračuje. Pokud i v tomto věku dítě nezvládá správnou výslovnost všech hlásek, je logopedická péče i nadále nezbytná.

1.3 Vývoj dítěte v předškolním věku

Mluvíme-li o vývoji dítěte, máme na mysli vývoj jeho psychických, poznávacích, motorických nebo řečových schopností. Jak už bylo řečeno výše vývoj dítěte je ovlivněn řadou faktorů, jednak dědičnými předpoklady a pak také vlivy vnějšími, především působením rodiny a okolí.

U dítěte v předškolním věku sledujeme tělesný vývoj, vývoj poznávacích procesů a školní zralost.

Důležité jsou změny motoriky, které souvisí se změnami tělesnými. Pohyby dítěte jsou lépe koordinovány, dítě lépe šetří silami, je schopnější i malých, přesnějších pohybů, např. při kreslení a psaní (Langmeier, 1998, str. 77)

Nejdůležitější ze všech poznávacích procesů je pro dítě předškolního věku vnímání. Vnímání se postupně u dětí zdokonaluje. Nejvíce se rozvíjí tím, co dítě subjektivně a bezprostředně upoutá, jeho vlastními prožitky (Klenková, Kolbábková, 2003, str.4).

V tomto období nastává velká intelektuální revoluce. Myšlení dítěte se posouvá z předpojmového do stádia názorového či intuitivního myšlení. Dítě je ve svých úvahách závislé na tom, s čím má zkušenost, co skutečně vidí, co je přítomné. Předškolák objevuje stále více pojmů, které jsou spojeny s určitými typickými, podstatnými vlastnostmi a podobnostmi. Myšlení tedy není v pravém smyslu logické, označuje se jako „prelogické“. Projevuje se to tak, že přisuzuje lidské vlastnosti věcem, rostlinám nebo zvířatům (Michalová, 2012, str. 58).

Předškolní dítě má tendenci upravovat si realitu tak, aby pro něj byla srozumitelná a přijatelná. Myšlení je nekoordinované, útržkovité a dítěti chybí komplexní přístup (Kolbábková, Klenková, 2003, str. 5).

Paměť předškolního dítěte je mimovolní. Rychle a trvale si zapamatuje, co ho zaujme. Rozvíjí se vyšší nervová činnost, která spolu s vlivem výchovy vede k začátkům uvědomělého sebeovládání (Michalová, 2012, str.58).

Předškolní věk je třeba chápat jako období přípravy na život ve společnosti, a to z širšího hlediska, než je vstup do školy. Socializace a individuace, tj. rozvoj osobnosti jedince, probíhá v interakci s jinými lidmi, dítě tímto způsobem rozvíjí svou individualitu. Děti se

učí novým sociálním dovednostem. Rozvíjí se komunikace a interakce s jinými lidmi, než jsou rodiče. Stále zůstává nejdůležitější rodina, většina předškoláků je ale schopna zařadit se i do jiných sociálních skupin a navázat nové vztahy (Vágnerová, 2012, str. 228).

Citový soulad mezi rodiči a dětmi je základní podmínkou zdravého duševního vývoje ve všech vývojových stádiích. V předškolním období však na něm záleží též proto, jelikož usnadňuje naplnění jednoho ze základních vývojových úkolů této fáze – identifikaci s rodičem totožného pohlaví (Michalová, 2012, str.61).

1.4 Důležitost hry v předškolním věku

Předškolní období je dle Langmeiera (1998) typickým věkem hry. Hra je převládající a nejdůležitější činností v tomto období. Hra je velmi důležitá pro rozvoj jazyka a imaginativního myšlení. Děti se učí prostřednictvím zkoušení různých situací. Skutečné zážitky a každodenní činnosti jsou pro rozvoj dětské imaginativní hry a jazyka nezbytné (Lynch, Kidd, 2002, str. 38).

Ve hře si dítě zdokonaluje a procvičuje činnosti, které bude potřebovat celý život. Pomocí hry se rozvíjí iniciativnost, tvořivost a přináší radost. Hra by neměla být příliš organizovaná a regulovaná ze strany dospělých. Měli bychom spíše pomoci dětem pomoci hledat nové možnosti hry, navozovat vhodné situace a pak nechat na dítěti, aby si dále hrálo podle svého, aby si vybralo hračky i spoluhráčící apod. (Langmeier, 1998, str.70).

Různé druhy her kladou požadavky na odlišné psychické procesy, stavy a vlastnosti, takže jejich výchovné účinky jsou značně rozmanité:

- vnímání a senzomotorická koordinace se vyžaduje v pohybových a konstrukčních hrách;
- paměť se cvičí prostřednictvím říkanek, básní, písní;
- fantazie se rozvíjí ve hře se stavebnicí, v hrách námětových a tvůrčích (děti si hrají na „něco“, na „někoho“);
- myšlení se rozvíjí při řešení hádanek, v různých stolních hrách;
- při hře si dítě osvojuje mnoho vědomostí a poznatků o světě a životě;
- soustředění pozornosti se zdokonaluje v poutavých, citově zabarvených, silně motivovaných hrách;

- ve společných hrách jsou četné a rozmanité příležitosti k získání zkušeností v různých sociálních rolích.

Hry vedou děti k dodržování pravidel, k ovládnutí afektu, překonávání únavy a obtíží, soustředění pozornosti, mají tedy značné formativní účinky, především proto, že to jsou činnosti silně motivované (Čáp, Mareš, 2001, str. 284, 285).

2 VÝVOJ ŘEČI A PŘÍSTUPY K NĚMU

Dle Bytešnickové (2012) se vývoj řeči právem považuje za jeden z nejpozoruhodnějších procesů v lidském životě. Šulová (2004) uvádí, že při procesu osvojování řeči dochází v relativně krátkém čase k souběžnému zvládnutí různých aktivit, které tvoří komplex řečových dovedností. Klíčovým obdobím, v němž dochází k osvojování mluvené řeči, je období do šestého roku. Nejdůležitější je období do třetího až čtvrtého roku, kdy probíhá vývoj řeči nejrychleji (Bytešnicková, 2012, str. 16).

Lidská řeč je charakterizována individualitou a socializací, má vnitřní a vnější strukturu, má nadbytečnou informaci, gramatika a vyvíjí se. Doposud neexistuje jednotná definice řeči. Každý vědec může řeč definovat ze svého pohledu, např. společenského, medicínského apod.

Novák: *„Řeč je způsob chování člověka, které tento živočišný druh odlišuje od jiných živočichů. Je to biologický systém specializovaný pro přenos významných informací pomocí jazykových znaků.“*

Erhart: *„Řeč je systém znaků, které slouží na dorozumění v určitém etnickém společenství.“*

Wundt: *„Řeč je schopnost používat výrazových pohybů – skládá se z hlásek a jiných podobných znaků, které vznikají svalovou činností a vyjadřují vnitřní stavy.“*

Dle Šulové (2006) vychází většina dřívějších hypotéz z toho, že řeč je podmiňována sociálně nebo biologicky. V současné době je vývoj řeči spíše chápán jako interakce podnětů z okolí a vrozených předpokladů dítěte.

Řeč se vyvíjí spontánně v prvních letech života člověka. Aby se mohla řeč vyvíjet je zapotřebí sluchu, zralosti mozku, mentální úrovně, nepoškozených mluvidel a řečové stimulace. Vždy předchází porozumění (receptivní složka) před vlastní tvorbou řeči (expresivní složka). Vývoj řeči se uskutečňuje v období obligatorního učení – trvalé a neměnné vtiskávání informace do mozku (Lejska, 2002, str.90).

Období, kdy si dítě osvojuje mateřský jazyk, je možné dělit na různá vývojová stádia. Dítě si musí projít všemi stádii. Je ale třeba počítat s tím, že může dojít k určitému zrychlení nebo naopak ke zpomalení ve vývoji. Vývoj řeči je ovlivňován jak vrozenými dispozicemi, tak i zdravotním stavem a sociokulturními podmínkami, ve kterých dítě vyrůstá (Klenková, Kolbábková, 2003, str. 5).

2.1 Přípravné neboli předřečové stadium

Předřečovým obdobím se nazývá většina prvního roku dítěte. V tomto období se však velmi rychle vyvíjí předpoklady pro vlastní mluvení i porozumění (Langmeier, 1998, str.54).

Dle Šulové (2004) lze neverbální projevy považovat za trénink hlasivek, operantní podmiňování a analogii cirkulárních procesů. V tomto období si dítě osvojuje sání, polykání, žvýkání, jsou to dovednosti a návyky, které jsou taktéž velmi důležité pro pozdější vývoj řeči.

Prvním komunikačním projevem je novorozenecký křik. Jedná se o hlasový reflex, kterým novorozenec reaguje na změnu prostředí, teploty okolí a krevního oběhu. V tomto období lze též pozorovat i první náznaky neverbální komunikace, tzv. vrozený výrazový pohyb. Křik dítěte se postupně stává rozlišitelným. Matka tak může poznat, zda má kojeneček hlad, cítí se osamocen, má pocit vlhka či bolesti (Bytešnicková, 2012, str.16-17).

Na zvukové podněty reaguje dítě již od narození.

Od 5. - 7. týdne se objevuje období broukání. Tímto obdobím prochází každé dítě, i hluché. Nejde o vědomou, úmyslnou činnost. Dítě tvoří bez úmyslu a vůle zcela náhodné spontánní zvuky. Dítě experimentuje s mluvidly a vytváří tak mnoho různých zvuků. Podporuje se tak fixace motorických spojů s kůrou mozkovou. Tato fáze trvá asi do 16. týdne, po té již dítě začíná mluvidla vědomě ovládat (Lejska, 2003, Poruchy verbální komunikace a foniatrie, str.91).

Na období křiku s broukání navazuje stadium žvatlání. V tomto období se ještě nezapojuje vědomá sluchová kontrola. Na základě rozvíjejícího se smyslového vnímání nastupuje období napodobujícího žvatlání. V tomto období se žvatlání stává komunikačním prostředkem, i když se zatím nejedná o obsah, který prozatím žvatlání neobsahuje. Dítě napodobuje, začíná napodobovat zvuky, imitovat okolí. Dochází také k zapojení zrakové a sluchové kontroly.

Následuje období rozumění řeči (10.-12.měsíc). Začíná se objevovat pasivní slovní zásoba., nejde však o rozumění v pravém slova smyslu. Dítě reaguje především motoricky na určitá slova. Reaguje tedy především na melodii hlasu než na obsah sděleného. Dítě začíná také spojovat slova s předměty, které označují

Kolem prvního roku nastupují počátky vlastního vývoje řeči (Bytešnicková, 2012, str. 18-19).

2.2 Vývoj řeči v batolecím období

Jako batolecí období označujeme první až třetí rok života. V tomto období dochází k velkému rozvoji aktivní i pasivní slovní zásoby.

Průměrně vyvinuté dítě zná ve věku jednoho roku jen několik málo slov, která užívá aktivně, rozumí ale o mnoho více.

Rozvoj slovní zásoby je zprvu pomalý. Kolem jednoho a půl roku zná průměrně asi 20-30 slov. Tato slova užívá dítě v širokém a často neurčitějším významu a izolovaně (jednotlivé slovo značí celou větu). Postupně se však slovní zásoba zvětšuje. Kolem druhého roku můžeme zjistit v řeči dítěte 200-300 slov, kolem třetího roku i 700 slov a více. Později už je počet slov hůře zjistitelný. Dítě začíná slova spojovat. První dvouslovné věty se objevují před dosažením druhého roku života, brzy poté i delší.

O sobě se dítě vyjadřuje nejprve ve třetí osobě. Po druhém roce začíná dítě používat zájmeno „já“, začíná tedy o sobě mluvit převážně v první osobě.

V tomto období začíná dítě užívat množné číslo, minulý čas, i když často chybně. Na obrázcích začíná jmenovat předměty, později (před 3. rokem) také činnosti.

Třileté dítě už také obvykle zná krátké říkanky či písničky.

Za normálních okolností se do tří let věku nemusíme věnovat nijak zvlášť výslovnosti. Rodiče se snaží rozvíjet u dítěte schopnosti, které jsou pro vývoj řeči důležité. Je to například celková obratnost, pohyblivost mluvidel, přesnost zrakového i sluchového vnímání. V tomto období se rozvíjí i smysl pro rytmus (Beranová, 2002, str. 15)

Je však třeba zdůraznit, že mezi jednotlivými dětmi jsou ve vývoji řeči velké individuální rozdíly, které se později vyrovnávají (Langmeier, 1998, str. 62-63).

2.3 Předškolní vývoj řeči

Předškolní věk je obdobím rychlého rozvoje řeči. Rychlý rozvoj řeči umožňuje i růst poznatků o sobě a okolním světě. Dítě v tomto období nejen rozšiřuje slovní zásobu a znalost gramatických pravidel, ale také začíná účinně užívat řeči k regulaci chování. Nejprve si kolem 3. roku instrukce hlasitě opakuje, později se řídí už podle „vnitřní řeči“ (Langmeier, 1998, str.70).

Dle Lejsky (2003) je období 3-4. roku označováno jako období gramatizace. V tomto období si dítě vytváří gramatickou skladbu jazyka. Používá většinu slovních druhů,

všechny slovesné časy, začíná používat podmiňovací věty. Slovní zásoba je v tomto období kolem 2000 slov.

Období 4-6. roku života je dle Lejsky (2003) nazýváno obdobím intelektualizace. Předškolní dítě zná gramatiku jazyka, umí jí dodržovat, umí opakovat melodii. Dítě zvládne vyprávět o známých skutečnostech. Slovní zásoba se pohybuje kolem 2500-3000 slov.

Po čtvrtém roce života až do období zahájení školní docházky se dítě učí vyjadřovat komunikační záměry v různých formách a začíná užívat nepřímé žádosti. Postupně se učí jednat a vyjednávat. Před nástupem do školy by dítě mělo zvládnout vyjádřit škálu pocitů a emocí (Bytešnicková, 2012, str.84-85).

Veškeré snahy pedagogů ale i rodičů by měly směřovat k tomu, aby děti před zahájením školní docházky byly schopny zvládnout sociální uplatnění komunikace. Dítě by mělo zvládat pohotově komunikovat různými způsoby v rozmanitých komunikačních situacích. Je proto potřebné zařazovat do komunikačních činností zařazovat společné diskuze, rozhovory, individuální a skupinovou konverzaci. Dítě předškolního věku se tedy přirozenou cestou učí základům rozhovoru, což je velice důležité pro další rozvoj v oblasti komunikační kompetence (Bytešnicková, 2012, str.86).

2.4 Vývojové předpoklady dítěte předškolního věku k osvojení si cizího jazyka

Během prvních tří let od narození se dítě naučí několik tisíc slov, osvojí si schopnost utvořit a pochopit komplexní věty, naučí se ovládat zvukový systém svého rodného jazyka, a to ještě dříve, než se naučí například zavázat tkaničku. Zůstává otázkou, čím to je, že jsou děti ve svém raném věku při učení se jazyku mnohem rychlejší a šikovnější, než leckterý jazykově nadaný dospělý.

Je prokázáno, že období největších jazykových schopností je mezi 2. a 8. rokem života. Dítě je totiž zhruba od 18 měsíců věku geneticky naprogramováno osvojit si řeč, přičemž tato schopnost se nenávratně vytrácí okolo 7. až 8. roku. Z hlediska jazykových schopností je tato etapa neopakovatelná. Je pro ni typická mimořádná citlivost na běžné i specifické jazykové podněty, spontánnost projevu dítěte, minimální sociální zábrany, popř. jejich absence, pružnost nervové soustavy, výjimečné imitační schopnosti, vysoká úroveň rozvoje paměti a převaha mechanické paměťové složky, schopnost sluchové diferenciac

apod. Děti se v tomto věku učí mimoděk, odposlechem, nápodobou, opakováním, užívají metodu pokus - omyl, testují slova, jimž nerozumí. Proto je dítě přirozeně schopno zachytit správnou výslovnost, intonaci a tempo cizí řeči. Stejně tak "věrně" ovšem zachytí a převezme i nedokonalosti a vytvoří si ve výslovnosti špatné návyky, které je ve vyšším věku téměř nemožné odbourat. Nejde však jen o pouhou nápodobu, proces učení se jazykům je daleko komplikovanější a komplexnější, neboť jsou podstatnější části jazyka, které si pouhým napodobováním nelze osvojit. Slova si dítě mechanicky zapamatuje a uloží do mozku, větu z nich následně vytvoří samo.

Učení se jakémukoli jazyku je proces velmi komplikovaný a dosud není přesně známo, jak funguje a proč je tak úspěšný. Můžeme však stanovit alespoň některé základní postupy a pravidla, které by měly být při učení se jazyku u dítěte předškolního věku obecně respektovány:

- co nejčastější komunikace s dítětem probíhající na citovém základě;
- pomalejší řeč, delší prodlevy mezi větami, snaha jasně artikulovat až přehánět přízvuk;
- slovní zásoba volená z okolí dítěte a vztahující se k bezprostřední skutečnosti;
- užívání jednoduchých a krátkých vět, jednoduchých otázek, příkazů apod.

Lze se domnívat, že toto vše, zřejmě ve zvýšené míře, platí i pro výuku jazyka cizího.

(<http://clanky.rvp.cz/clanek/o/p/569/CIZI-JAZYKY-V-PREDSKOLNIM-VZDELAVANI.html>, 29.5.2013, 12:05)

3 PŘEDŠKOLNÍ VZDĚLÁVÁNÍ DLE RVP PV

Rámcový vzdělávací program pro předškolní vzdělávání (dále jen RVP PV) je kurikulární dokument závazně platný pro mateřské školy od 1. září 2007. Tento dokument byl vypracován týmem autorů Výzkumného ústavu pedagogického v Praze v čele s PhDr. Kateřinou Smolíkovou a vydán Ministerstvem školství, mládeže a tělovýchovy. RVP PV vyjadřuje obecnou představu o vzdělávání, popisuje podmínky, formy i metody práce, i výsledky, které lze očekávat. V souladu s RVP PV každá mateřská škola sestavuje svůj školní vzdělávací program (ŠVP).

Předškolní vzdělávání je první a velmi významnou etapou vzdělávacího procesu a stejně jako další vzdělávací etapy, i ona má své nezastupitelné místo v tomto procesu a plní důležité úkoly nezbytné pro zajištění správného vývoje a rozvoje dětí:

- v návaznosti na rodinné prostředí vytvářet prostředí s dostatkem vhodných a věku přiměřených podnětů k rozvoji a učení a nabízet dítěti nové zajímavé aktivity v rámci kolektivu jeho vrstevníků
- vytvářet kvalitní předpoklady pro další vzdělávání dítěte s přihlédnutím k jeho individuálním možnostem a schopnostem, zajistit jeho fyzický, psychický, osobnostní a sociální rozvoj
- poskytovat odbornou péči a plnit úkol diagnostický v případě dětí se speciálními vzdělávacími potřebami
- k zajištění těchto úkolů slouží využívání odpovídajících vzdělávacích metod a forem práce:
- kooperativní učení – formou hry na základě zájmu nebo činností založených na zážitcích, s využitím spontánnosti, podporující přirozenou zvědavost a touhu po učení a objevování
- situační učení – využití situací z běžného života tak, aby dítě lépe chápalo souvislosti a bylo schopno v těchto situacích obstát
- sociální učení – poskytování vzorů postojů a chování, které si dítě osvojuje jejich nápodobou a následováním
- skupinové či individuální aktivity kombinující činnosti spontánní s činnostmi didakticky zacílenými – nabídka činností vyžadujících aktivní účast dětí s poskytnutím možnosti individuální volby, které zprostředkovávají vzdělávací obsah v přirozených vztazích a souvislostech (tzv. integrovaný přístup). Nutná je

návaznost na reálný život dítěte a uplatnitelnost získaného v různých životních situacích; dítě tak získává komplexní a prakticky využitelnou zkušenost a dosahuje daných vzdělávacích kompetencí

I při tomto způsobu práce mohou být (a měly by být) při tvorbě i realizaci vzdělávací nabídky využívány metody a prostředky „klasických“ specifických didaktik jednotlivých oborů výchovně vzdělávacích činností (metodik), pokud jsou zaměřeny na práci s předškolním dítětem a pokud odpovídají psychologickým a didaktickým specifikám předškolního vzdělávání (Smolíková, 2006, str.8-9)

3.1 Komunikativní kompetence dle RVP PV

Předškolní vzdělávání by mělo usilovat o položení základů následujících klíčových kompetencí:

- kompetence k učení
- kompetence k řešení problémů
- kompetence komunikativní
- kompetence sociální a interpersonální
- kompetence činnostní a občanské (Smolíková, 2006, str.12)

V oblasti **komunikativní kompetence dle RVP PV** by dítě na konci předškolního období mělo:

- ovládat řeč, hovořit ve vhodně formulovaných větách, samostatně vyjadřovat své myšlenky, sdělení, otázky i odpovědi, rozumět slyšenému, slovně reagovat a vést smysluplný dialog
- dokázat se vyjadřovat a sdělovat své prožitky, pocity a nálady různými prostředky (řečovými, výtvarnými, hudebními, dramatickými apod.)
- domlouvat se gesty i slovy, rozlišovat některé symboly, rozumět jejich významu i funkci
- v běžných situacích komunikovat bez zábran a ostychu s dětmi i s dospělými; chápat, že být komunikativní, vstřícné, iniciativní a aktivní je výhodou
- ovládat dovednosti předcházející čtení a psaní
- průběžně rozšiřovat svou slovní zásobu a aktivně ji používat k dokonalejší komunikaci s okolím

- umět využít informativní a komunikativní prostředky, se kterými se běžně setkává (knížky, encyklopedie, počítač, audiovizuální technika, telefon atp.)
- vědět, že lidé se dorozumívají i jinými jazyky a že je možno se jim učit; mít vytvořeny elementární předpoklady k učení se cizímu jazyku (Smolíková, 2006, str. 13)

4 CIZÍ JAZYK U DĚTÍ PŘEDŠKOLNÍHO VĚKU

4.1 Výuka cizích jazyků u dětí předškolního věku

Výuka cizího jazyka (seznamování s cizím jazykem) by rozhodně neměla představovat mechanické učení slovíček a být provázena nervozitou. Je zcela nežádoucí, aby toto seznamování vyvolávalo jakékoli negativní emoce či asociace.

Hra je vhodnou a přirozenou formou seznamování dětí v mateřské škole s cizím jazykem. Didaktická hra může být spojena s pohybem, při němž se využívají znalosti cizího jazyka. Tyto hry mohou nahrazovat složitý výklad. Ve hrách jsou obsaženy různé modely, kterými si děti danou mluvnickou látku osvojují (Mertin, Gillernová, 2010, str. 189).

Zapojení říkadél, pohybových aktivit, hádanek a písní zpříjemňuje dětem čas určený k seznamování s cizím jazykem. Tímto způsobem dochází k učení, které se pro děti zároveň stává i zábavou. Vytvoření příjemné atmosféry a častá pochvala pak motivují děti k zájmu o daný jazyk.

Dalšími vhodnými prvky v procesu seznamování s cizím jazykem jsou gestikulace, mimika, vizuální pomůcky či využití reálných předmětů. Nezbytné je i časté ověřování porozumění formou opakování. (<http://clanky.rvp.cz/clanek/c/PV/634/CIZI-JAZYK-V-MS---VIC-NEZ-JEN-ZABAVA-A-HRY.html/>, 1.6.2013, 8:50)

Děti se cizímu jazyku učí „celým svým bytím a prožíváním“. Učí se pojmenovávat oblečení při oblékání, potraviny při jídle, hračky při hraní, názvy činností. Děti se tak učí množstvím slov nebo spojením (Mertin, Gillernová, 2010, str. 189).

Motivace k učení a potěšení ze schopnosti porozumět mají význam i při rozvíjení vyjadřovacích schopností. Písničky, rýmy a říkadla poskytují dětem příležitost nejen k získání zkušenosti s výslovností a intonací prostřednictvím hry, ale i k opakování. Příběhy a scénky jsou pro rozvoj vyjadřovacích schopností při učení cizího jazyka stejně důležité jako při osvojování rodného jazyka.

Pro osvojení si cizího jazyka je potřeba mnohem více času a opakování. Děti mají tyto etapy vzdělávání rády, neboť mohou předvést své schopnosti. Opakování poskytuje prostor pro vyjádření obdivu a pro pochvalu, která je významným motivačním faktorem a posiluje sebevědomí dětí.

Snažíme se přispívat k rozvoji dětské tvořivosti vytvářením takové atmosféry, ve které děti povzbuzujeme, aby si "hrály" s jazykem, vedeme je k tomu, aby jej používaly kreativně.

Při plánování aktivit v rámci výuky cizího jazyka je zásadním předpokladem respektování vzdělávacích možností dětí a návaznost zařazených témat se situacemi známými z jazyka mateřského.

Pokud je projekt výuky cizího jazyka sestaven tak, aby byly neustále aktivovány všechny smysly dítěte, je víc než jisté, že taková výuka pozitivně ovlivní jeho vývoj. Děti mají velkou potřebu si hrát, ale i potřebu poznávat. Pokud spojíme poznávání s hrou, připravíme podmínky i pro náročnější činnost, jakou je učení se cizímu jazyku. I prostřednictvím výuky cizího jazyka lze rozvíjet rozumové, sociální, citové a motorické schopnosti dítěte. (<http://clanky.rvp.cz/clanek/c/PV/634/CIZI-JAZYK-V-MS---VIC-NEZ-JEN-ZABAVA-A-HRY.html>, 1.6.2013, 9:48)

4.2 Kdy začít se seznamováním dětí s cizím jazykem?

Oproti dřívějším dobám, kdy se s výukou cizího jazyka na základních školách začínalo postupně v 5. a ve 4. ročníku, je dnes cizí jazyk povinným předmětem od 3. ročníku. Ve většině škol ale mají děti možnost věnovat se cizímu jazyku již od 1. ročníku v rámci nepovinných předmětů.

Podle názoru odborníků i samotných vyučujících je vhodným věkem pro zahájení seznamování s cizím jazykem pátý rok věku dítěte, s přihlédnutím k úrovni jazykového vývoje dítěte a za předpokladu, že výuka je kvalitní a odborně vedená. Tento věk je vhodný z následujících důvodů:

- slovní zásoba v mateřském jazyce je dostatečná a jazyk je již plnohodnotným prostředkem dorozumívání dítěte
- spontánnost projevu, absence zábran
- citlivost na jazykové podněty
- schopnost imitace a sluchové diferenciac
- převaha mechanické složky paměti

V odborné literatuře se setkáváme s často diskutovaným názorem, že pokud má dítě hudební nadání, bude mít i jazykové. J. Bambergerová tvrdí, že hudební myšlení má svá pravidla a omezení a nemůže být chápáno jako součást myšlení jazykového či logicko-matematického...

Druhým často diskutovaným názorem byla pochybnost a strach, zda děti nebudou jazyky směšovat, pokud se budou již v předškolním věku čít cizí jazyk, a zda to nebude na úkor vývoje mateřského jazyka. Ale chybování je nezbytnou součástí osvojování jazyka. Ale chybování je nezbytnou součástí osvojování jazyka. Děti se dopouštějí těchto chyb v tom případě, že znají slovo pouze v jednom jazyce a potřebují je použít v jazyce druhém. V tomto případě použijí slovo tak, aby co nejvíce zapadalo do mluvnice druhého jazyka i s napodobením výslovnosti. Jedná se o obdobu jevu, ke kterému dochází v situacích, kdy dítě neumí vytvořit nepravidelný tvar slovesa, a proto použije tvar pravidelný. Třebaže je pravidelný tvar de facto nesprávný, dítě se spíše než chyby dopouští improvizace s těmi prostředky, které momentálně zvládá. Toto experimentování s jazykem nelze nazývat směšováním, neboť je součástí implicitní strategie poznávání (Mertin, Gillernová, 2010). Není třeba se tedy obávat, že seznamování s cizím jazykem může ohrozit vývoj jazyka mateřského. Chybování je nezbytnou součástí procesu osvojování jazyků.

V případě dětí s logopedickými vadami či nedostatečnou slovní zásobou je vhodné začít s cizím jazykem v pozdějším věku.

(<http://www.portal.cz/scripts/detail.php?id=3057>, 9.8.2013 15:20)

4.3 Zásady seznamování s cizím jazykem u předškolních dětí

Zásady při seznamování dětí s cizím jazykem dle Elizabeth Clairové (ESL Teachers Activities Kit) jsou určené americkým pedagogům, které mají ve své třídě děti z cizojazyčného prostředí. V mnohém jsou námětem pro seznamování dětí s cizím jazykem v mateřské škole u nás. Zde je několik zásad:

- Používat srozumitelný jazyk bez zbytečných slov. Užívání příliš složitých výrazů může být důvodem, že dítě ztrácí pozornost a nechce se jazyku učit.
- Neošidit dítě o jeho rodný jazyk. Pokud má dítě potřebu mluvit mateřským jazykem, nemá mu to pedagog zakazovat
- Mluvit pomalu, v krátkých větách, frázích.

- Nepoužívat abstraktní slova, ale používat obrázky nebo jasnou gestikulaci, která činí význam slov „čistým“.
- Zachovávat kratičké přestávky po každé krátké větě nebo frázi, protože tak se nemůže výraz stát odlišný od zvuku.
- Předvádět „čisté a jasné“ ukázky, aby je děti mohly co možná nejvěrněji opakovat
- Předvádět reakci, kterou pedagog požaduje, ukázky toho, co mají děti konkrétně dělat.
- Opakovat tak dlouho, dokud je potřeba
- Ověřovat, zda dítě pochopilo, co mu chtěl pedagog říct (Mertin, Gillernová, 2010, str. 189, 190)

Podle Průvodce metodikou výuky angličtiny v mateřské škole I., kterou vydal Výzkumný ústav pedagogický v Praze, musí výuka angličtiny u předškolních dětí zejména akceptovat přirozená vývojová specifika dětí této věkové kategorie. Metodika je sice zaměřena na anglický jazyk, ale myslím, že zásady můžeme využít pro výuku jakéhokoli cizího jazyka. Tato metodika uvádí také základní principy jazykové výuky v předškolním věku:

- **Schopnost porozumět**

Výuka cizího jazyka v předškolním věku vychází ze stejného principu, jako když se malé děti učí mateřský jazyk, tj. ještě předtím, než jsou schopny samostatného projevu, jsou schopny rozumět základním významům. Děti reagují na určitý podnět vyslovený v cizím jazyce, aniž by měly samy jakékoli sdělení formulovat. Učitel probouzí motivaci k porozumění mimikou, gestikulací, obrázky nebo loutkami.

- **Využití her a pohybu**

Děti se s cizím jazykem seznamují přirozenou formou pomocí scének, her, soutěží, písniček, povídání a pohybu. V rámci hry se baví, ale zároveň také učí.

- **Nepřímé učení**

Děti nerozlišují jazyk od reality, kterou zažívají. Místo klasické výuky se slovy jako prvky proto zapojujeme pohádky, říkanky nebo hádanky, které děti rády napodobují a jazyk si tak osvojují nepřímo.

- **Rozvíjení představivosti**

Děti mají velkou fantazii a gradování příběhů v pohádkách nebo písničkách jim umožňuje pracovat s cizím jazykem stejně jako s mateřštinou.

- **Aktivace všech smyslů**

Stejně jako si děti osvojují mateřštinu prostřednictvím více-smyslového vnímání, zapojují více smyslů i při výuce cizího jazyka. Výuku zpestřujeme prostřednictvím manipulačních činností, konstruktivních a grafických činností, smyslových a psychomotorických her a pohybových a hudebních aktivit.

- **Střídání činností**

Děti se soustředí zpravidla jen několik minut, proto musí být výuka živá, pestrá a spojená s hrou a pohybem. Aktivity střídáme po pěti až deseti minutách, dle potřeby zařazujeme činnosti podněcující aktivitu a zklidňující činnosti. U dětí zvyšujeme pocit jistoty a sebedůvěry tím, že často zapojujeme aktivity, které jsou jim dobře známé.

- **Upevňování**

Častým opakováním děti získávají potřebnou sebedůvěru. Děti potřebují delší čas na to, aby cizí jazyk vstřebaly, dříve než jsou schopny ho aktivně používat. Případný stres z mluvení odstraňujeme pomocí sborového opakování nebo metodou zábavného drilu.

- **Individuální přístup**

Děti ocení individuální pozornost lektora. Důležitou roli při výuce má také pochvala – nejenom za samostatný projev, ale pokud možno již za snahu nebo správnou reakci.

- **Užití cizího i mateřského jazyka**

Lektor při výuce na děti hovoří cizím jazykem. Mateřský jazyk používá pouze výjimečně, např. aby podpořil sebejistotu dětí nebo aby jim umožnil vyjádřit to, co v cizím jazyce nedovedou.

- **Uplatnění pozitivní motivace**

Pochvala hraje důležitou roli při motivaci dětí a podporuje jejich sebedůvěru. Lektor proto děti chválí jednak v průběhu hodiny za každou projevenou snahu, jednak na závěr lekce.

(<http://www.jazykovka.info/anglictina-pro-deti/zasady/>, 29.5.2013 14:28)

4.4 Zvláštnosti výuky cizího jazyka v raném věku

Názory na věk, ve kterém je optimální začít s výukou cizího jazyka, se během let stále mění. Na jedné straně můžeme slyšet, že by se děti měly nejdříve dobře naučit mateřský jazyk a teprve potom začít s jazykem cizím, jindy se dozvíme, že s cizím jazykem lze začít úspěšně již u batolat. Někdo se dokonce domnívá, že cizí jazyk je vhodným předmětem až na II. stupni základní školy. Ačkoliv se tyto názory pohybují v extrémech, lze jednoznačně určit, kdy jsou děti schopny začít si cizí jazyk osvojovat. Je to rozhodně v době, kdy jsou hravé, bezprostřední, ale současně dychtivé poznávat, napodobovat, kdy jsou schopné prostřednictvím své fantazie dotvářet představy dospělých. Proto také první setkání s cizím jazykem čekají na děti již v mateřské škole, tedy během předškolní výchovy.

A právě tato fáze osvojování si cizího jazyka klade nesmírné nároky na pedagogy, kteří musí ve shodě s psychologii zvládnout práci s předškolními dětmi a současně ovládat co možná nejlépe cizí jazyk.

V praxi dochází většinou ke dvěma problémovým situacím:

- A. Cizí jazyk vyučuje učitelka mateřské školy, která zná dobře psychiku malých dětí, ovládá správné výchovné metody, dokáže řídit dětské aktivity, ale velmi často nemá postačující kvalifikovanost pro výuku cizího jazyka. Proto vede-li jazykovou výuku, musí se na ni důkladně připravovat a jazykové chvílky či „vyučovací jednotky“ silně připomínají izolovanou, úzkostlivě přesně naplánovanou hodinu cizího jazyka, kdy děti odpovídají na předem připravené otázky, nacvičují podle vzoru písničky či básničky. Přirozené reakce na činnosti dětí, zařazení jazykové promluvy i mimo vyčleněnou dobu pak úplně chybí, protože schopnost improvizovat je pro tento typ učitelky obtížný.
- B. Cizí jazyk vyučuje učitelka ze základní školy, mnohdy jde o pedagoga z II. stupně. V tomto případě není problémem jazyková úroveň, ale metody výuky odpovídající věku dětí, způsob komunikace s nimi, odpoutání se od zažitých postupů používaných u školáků. Taková učitelka jazyků často velmi obtížně hledá adekvátní postupy, které by nahradily práci s učebnicí, sešitem a školní tabulí, stejně jako tápe při „zadávání domácích úkolů“.

Z výše uvedeného můžeme odvodit, že ideálním zprostředkovatelem cizího jazyka pro děti předškolního věku je učitelka mateřské školy, která ovládá cizí jazyk a metodiku jeho

výuky stejně jako psychologické zvláštnosti svých svěřenců. Tento soulad je ideálním předpokladem k tomu, aby si děti začaly správně osvojovat jazyk, komunikovat v běžných situacích v rámci svého dětského světa a současně si i vytvářely základy interkulturního vzdělávání (Podepřelová, 2012, str.2).

4.5 Jak organizovat jazykovou výuku v MŠ

Výchovně-vzdělávací činnost v mateřské škole je dostatečně pestrá a existuje tedy spousta možností zařadit do ní i výuku základům cizího jazyka. Pokud se mateřská škola rozhodne tuto výuku v rámci své výchovně-vzdělávací činnosti nabízet, je více než žádoucí, je-li pro ni kvalifikován některý ze členů pedagogického sboru. Tím vzniká možnost zařazovat cizí jazyk do různých činností během celého dne. Setkávání dětí s cizím jazykem tak není časově omezeno, neodehrává se pouze ve vyhrazené době a děti mohou cizí jazyk spontánně vstřebávat.

Při využití externího vyučujícího existuje riziko, že učitelé z jiných stupňů vzdělávacího systému nejsou odborníky v metodice výuky cizího jazyka v předškolním věku a nejsou tudíž schopni výuku dětem předškolního věku přizpůsobit. Použití nevhodných metod může být pro děti demotivující a od seznamování s cizím jazykem je může naopak odradit. Při výuce cizího jazyka v mateřské škole je nezbytné s formou výuky, jejími cíli a metodami seznámit rodiče a zároveň je upozornit, že není vhodné, aby do ní nějakým způsobem zasahovali. Rodiče se mohou s výsledky výuky seznámit například prostřednictvím pracovních listů nebo vystoupení dětí, ve kterém budou zařazeny zvládnuté písně, říkadla a další.

Je třeba mít na paměti, že kratší jazykové chvílky několikrát týdně jsou výrazně efektivnější než delší časový úsek jednou za týden. Výuka je pak systematictější, disponuje dostatkem prostoru pro opakování, procvičování a upevňování získaných znalostí. Osvědčuje se rovněž odkazování na cizí jazyk v rámci pohybových či výtvarných činností (povely při soutěžení, výroba přáníček při příležitosti různých svátků apod).

5 SHRNU TÍ

Předškolní věk dítěte je vývojovým obdobím, které je charakterizováno touhou dítěte po častém kontaktu s vrstevníky, po objevování nových věcí, po aktivitě. Využitím těchto charakteristických znaků spolu s velkou kapacitou mechanické paměti v tomto věku vzniká vhodný prostor pro seznamování s cizím jazykem. Je však nezbytné organizovat je formou hry a využít přirozené spontánnosti, která je v tomto období velmi výrazná.

Dle Šulové (2007) má pro řečový vývoj dítěte z hlediska jeho celkového dlouhodobého vývoje mnohem větší efekt, je-li dítěti v jednotlivých fázích raného vývoje poskytnuta přiměřená opora ze strany rodičů, aby dobře zvládlo své „vývojové úkoly“, mezi které také nesporně patří kvalitní ovládnutí mateřského jazyka. Pokud se toto rodičům podaří, aniž by ho zbytečně přetěžovali či předbíhali ve výchovných nárocích, připraví dostatečně sebevědomého, zvědavého a zdravého člověka pro nástup do školy, kde se už samo dobře vyrovná s výukovými nároky, mezi které patří i ovládnutí dalších jazyků.

6 PROJEKT „INTERKULTURNÍ VZDĚLÁVÁNÍ DĚTÍ A DOSPĚLÝCH“

Jak už jsem se zmínila v úvodu práce, pracovala jsem jako koordinátorka projektu „Interkulturní vzdělávání dětí a dospělých.“ Díky tomuto projektu jsem měla možnost sledovat práci při výuce německého jazyka našich jazykových lektorek v projektových mateřských školkách, realizovat jazykově metodické semináře pro zvýšení jazykové a metodické úrovně, setkávat se s lektorkami, které se v příhraničí Rakouska snaží dát dětem základy němčiny. V této kapitole zmíním bližší informace o projektu „Interkulturní vzdělávání dětí a dospělých.“

Jedná se o projekt, který byl realizován v rámci příhraniční spolupráce mezi Českou republikou a Rakouskem.

Projekt „Interkulturní vzdělávání dětí a dospělých“ vznikl v roce 2009 a byl vypracován pro příhraniční oblasti Dolní Rakousko, Jihočeský kraj, Kraj Vysočina a Jihomoravský kraj. Cílem bylo seznámit děti v mateřských školách s jazykem sousedů, poznávat jejich zemi, život a zvyky. Učení se základům německého a českého jazyka probíhá výhradně hravými formami v průběhu běžné denní výuky a umožňuje dětem porozumět svým sousedům, komunikovat s nimi a může dětem dát skvělou šanci do budoucnosti. Dalším cílem projektu bylo porozumění a sblížení dvou národů, jejich kultury, historie i současného společenského i politického života. S jazykem tak do blízké oblasti za hranicemi proniká i nové povědomí o tradicích, obyčejích, kultuře a způsobu života sousedního národa, což hraje významnou roli pro spolupráci, dobré soužití a odbourání předsudků z nedorozumění a neporozumění mentalitě druhých.

Projekt byl završen v srpnu 2012, zahrnul ale nejenom nenásilné zprostředkování výuky cizího jazyka v MŠ, ale i zvyšování jazykové a odborné úrovně zúčastněných lektorek a dalších pedagogických pracovníků rakouských a českých mateřských škol, formy spolupráce prostřednictvím dvoujazyčných seminářů a setkání, vzájemných exkurzí, navázání kontaktů mezi představiteli a pracovníky mateřských škol, obcí, ...

Významně přispívá k tomu, aby příhraniční oblasti České republiky a Rakouska byly územím přátelského soužití a spolupráce dvou národů, které se čím dál více poznávají, respektují a vzájemně výhodně spolupracují.

Projekt ukázal, že osvojování si jazyka obyvatel příhraniční oblasti už v mateřských školách se stává velmi významnou interkulturní složkou nejen v rámci výchovy a vzdělávání dětí, ale že výrazně ovlivňuje i život v rodinách, přispívá k porozumění a sbližování dvou národů, jejich kultur, historie i současného společenského i politického života.

Cíle projektu byly:

1. Pomocí společných projektů mezi mateřskými školami sousedních zemí vznikne přirozené prostředí a nutnost pro děti a dospělé využívat jiný jazyk, aby se mohli dorozumět a uspokojit své potřeby.
2. Vytvoření přirozených míst a možností učit se.
3. Zapojení vícejazyčných dospělých (rodičů, prarodičů..) do vzdělávací práce v mateřských školách, zvyšuje hodnotu všech jazyků, kterými se hovoří v mateřské škole.
4. Cizí jazyk se stává prostřednictvím různých setkání a společné práce známým.
5. Společným vzděláváním pedagogů z Čech a Dolního Rakouska se vytvoří důležitý základ pro společnou práci.
6. Zaměstnání 33 pracovníků, kteří jsou dvojjazyční, má vliv na rozvoj pracovního trhu.
7. Výměna nejnovějších vědeckých poznatků o výchově spojená s různými zkušenostmi v Čechách a Dolním Rakousku umožní vypracovat nové koncepty a v obou zemích je vyzkoušet.
8. Cílenou prací s veřejností se odstraní bariéry a naznačí se možnosti společné budoucnosti.

V Kraji Vysočina bylo do projektu zapojeno 8 mateřských škol. Každá mateřská škola měla svoji lektorku, která za dětmi do mateřské školy docházela. Učitelky mateřských škol měly možnost navštěvovat metodické kurzy německého jazyka, aby dětem mohl být cizí jazyk připomínán častěji.

Pro lektorky jsme pravidelně organizovali metodická setkání. Zkušený metodik navštěvoval jejich hodiny v MŠ a poskytoval lektorkám zpětnou vazbu, předával jim své zkušenosti, dával jim další náměty pro práci s dětmi.

Jako koordinátorka tohoto projektu jsem často mateřské školy navštěvovala, pořizovala záznamy z výuky, reagovala na potřeby lektorek i jednotlivých mateřských škol, snažila jsem se jim vycházet vstříc se vzdělávacími aktivitami.

Ze svých zkušeností mohu říct, že děti měly tyto aktivity velmi rády, velmi je bavily. Obzvláště kladně bych hodnotila tzv. „Partnerství mateřských školek“. Mateřská škola v ČR se v rámci projektu zkontaktovala s mateřskou školou v Rakousku a navázaly tzv. partnerství. Mezi těmito partnerskými školami pak probíhaly vzájemné návštěvy, kterých se mohli účastnit i rodiče. Mateřské školy si v rámci partnerství vyměňovaly vzájemně dárečky, pořádaly společné akce, např. den dětí, oslavy jara...apod.

Pozitivní ohlas jsme zaznamenali jak ze strany ředitelek a pedagogů projektových mateřských škol, tak ze strany rodičů.

O úspěšnosti projektu svědčí i fakt, že v současnosti již běží projekt následný „Interkulturní vzdělávání dětí, žáků a pedagogů“.

II. PRAKTICKÁ ČÁST

Praktická část diplomové práce je rozdělena na dvě části. V první části se zaměřuji na získání názorů týkajících se výuky rané němčiny. Zajímaly mě názory jak odborné, tak i názory laické, v tomto případě rodičů dětí, které navštěvují mateřskou školu, kde se cizí jazyk vyučuje.

V druhé části poskytuji náměty pro práci s dětmi při seznamování s cizím jazykem. Náměty jsou získány z časopisu Informatorium 3-8 a od lektorek. Dle těchto námětů postupovaly lektorky při výuce německého jazyka u dětí v MŠ v rámci projektu „Interkulturní vzdělávání dětí a dospělých.“

7 ZVOLENÁ METODA VÝZKUMU – KVALITATIVNÍ VÝZKUM

Pro zpracování názorů odborníků jsem zvolila metodu kvalitativního výzkumu. Konkrétně metodu strukturovaného rozhovoru s otevřenými otázkami.

Podstatou kvalitativního výzkumu je sběr dat bez toho, aby na začátku byly stanoveny základní proměnné. Nejsou ani předem stanoveny hypotézy a výzkumný projekt není závislý na teorii, kterou již předtím někdo vybudoval. Jde o to prozkoumat určitý široce definovaný jev a přinést o něm maximální množství informací. Logika kvalitativního výzkumu je induktivní, teprve po nasbírání určitého množství dat začíná výzkumník pátrat po pravidelnostech, které se v těchto datech vyskytují, formuluje předběžné závěry a hledá pro ně další oporu v datech. Podle Strausse a Corbinové (1999) se metody kvalitativního přístupu užívají k odhalení a porozumění tomu, co je podstatou jevů, o nichž toho ještě moc nevíme. Mohou být také použity k získání nových názorů na jevy, o nichž už něco víme (Švaříček, Šed'ová, 2007, str.24).

Strukturovaný rozhovor je rozhovor, kde jsou určeny jak otázky, které je potřeba položit, tak jejich pořadí. Jedná se většinou o otázky volné, často však v předem určené a tedy i závazné formulaci. Strukturovaný rozhovor s otevřenými otázkami se skládá z řady pečlivě formulovaných otázek, na něž mají jednotliví respondenti odpovědět. Tento typ rozhovoru se používá, když je nutné minimalizovat variaci otázek kladených dotazovanému. Redukuje se tak pravděpodobnost, že se data získaná v jednotlivých rozhovorech budou výrazně lišit (Hendl, 2008, str. 173). Jistou nevýhodou je, že tento stupeň formalizace brání, aby rozhovor proběhl v přirozené komunikační atmosféře a aby byly akceptovány zvláštnosti respondenta. Takto pořízená data se ale lépe vyhodnocují, jelikož mají vzájemně srovnatelnou tematickou strukturu i rozsah. V ještě více formalizovaných

formách bývají odpovědi vyžadovány v co nejstručnější podobě a u některých otázek dokonce částečně předepsány (Reichel, 2009, str.112)

Respondenty rozhovoru jsem volila na základě jejich vztahu k výuce rané němčiny v mateřských školách. Využila jsem toho, že se v prostředí výuky rané němčiny pohybují a dané odborníky znám osobně a spolupracuji s nimi.

Dotazovanými odborníky jsou:

- Mgr. Alena Podepřelová – Evropský učitel jazyků 2006
- Mgr. Alice Brychová, PhD. - odborná asistentka na katedře německého jazyka a literatury Pedagogické fakulty Masarykovy univerzity v Brně, metodik rané němčiny v projektu „Interkulturní vzdělávání dětí, žáků a pedagogů
- Mgr. Štěpánka Laňová – referentka pro spolupráci ve vzdělávání ve společnosti Goethe Institut

Cílem rozhovorů je získání faktických zkušeností a odborných názorů pedagogických pracovníků na zkoumané téma. Konkrétně mě zajímá, zda je výuka cizího jazyka vhodná již pro děti v mateřské škole a jaká jsou specifika této výuky. Otázky jsou kladeny tak, aby se vzájemně prolínaly a doplňovaly.

8 ROZHOVORY S ODBORNÍKY NA VÝUKU NĚMECKÉHO JAZYKA V MATEŘSKÉ ŠKOLE

Rozhovor s Mgr. Alenou Podepřelovou

1. Jaký je váš názor na výuku cizích jazyků v MŠ?

Výuka cizího jazyka v MŠ může být vhodnou celoživotní motivací ke studiu jazyků. Děti v raném věku mají ideální schopnost nápodoby, proto si velmi snadno a rychle osvojují výslovnost, slovní zásobu a pod správným vedením se mohou naučit základy komunikace v cizím jazyku.

Souhlasím s tím, aby se děti učili cizí jazyk už v MŠ, ale za předpokladu, že

- a) vyučovat jazyk bude kvalitní pedagog – jazyková kvalifikace, pedagogicko - psychologická připravenost na práci s dětmi předškolního věku
- b) v systému českého školství bude vytvořena návaznost jazykového vzdělávání – na výuku cizího jazyka v MŠ bude navázáno v I. ročníku ZŠ

2. Je vhodné začít s výukou cizího jazyka již v předškolním věku?

viz odpověď 1

3. Má smysl zabývat se výukou cizího jazyka již v mateřské škole? Co dítěti přinese?

Zde opět platí výše uvedená zásada, ale vzhledem k tomu, že se v ČR víceméně plošně zavedla výuka anglického jazyka od 3. ročníku, je téměř zbytečné zabývat se její výukou již v MŠ. Děti totiž s největší pravděpodobností na 2 roky výuku přeruší (1. a 2. ročník ZŠ) a budou pokračovat až ve 3. ročníku, a to od začátku.

Kromě toho je třeba brát v úvahu, že i na ZŠ je velmi vysoké procento výuky angličtiny zajišťováno nekvalitními učiteli – bez jazykové kvalifikace, proto se dá předpokládat, že i v MŠ nebude výuka příliš kvalitní. Je dokázáno, že chyby, které se děti naučí, se velmi obtížně odnaučují, takže raná výuka může být spíše na překážku.

Navzdory tomu přinese tato výuka dětem zkušenosti z prvního setkání se s cizím jazykem – zda půjde o zkušenosti pozitivní, to záleží na vyučujícím.

4. Jakou formou a za jakých podmínek by se měly předškolní děti učit cizí jazyk, aby učení bylo efektivní?

Formy výuky cizího jazyka u dětí předškolního věku jsou zcela specifické – musí počítat s tím, že jazykové prostředky i řečové dovednosti budou muset být dětem zprostředkovány bez předchozí dovednosti čtení a psaní v mateřském jazyce.

Metody budou vycházet z přirozených potřeb dětí, takže

- musí být hravé
- musí dětem umožňovat pohyb a soutěživé vyžití
- musí dětem nechávat prostor na fantazii
- musí být maximálně názorné – děti by měly mluvit na základě toho, co viděly, čeho se dotkly, s čím manipulovaly
- musí vycházet z nápodoby a obměňování určitých struktur
- musí propojit výuku jazyka s mimojazykovými a aktivitami – pohyb, tanec, kreslení, zpěv
- musí reagovat na přirozený způsob života dětí

Učební materiály musí být aktuální a odpovídající věku dětí.

5. Kdo by měl v mateřské škole cizí jazyk učit?

Cizí jazyk by měl vyučovat pedagog, který má jazykové vzdělávání ukončené státní závěrečnou zkouškou či mezinárodně platnou jazykovou zkouškou a současně má vystudovanou pedagogiku a psychologii výuky dětí předškolního nebo mladšího školního věku.

Ideální – absolventi PF pro výuku na I. stupni se specializací na cizí jazyk. Kvalifikovaný učitel jazyků se zkušenostmi z výuky u starších žáků či dospělých není dostatečně připraven na výuku malých dětí po metodické stránce.

6. Je pravda, že děti s hudebním sluchem se učí cizí jazyk lépe?

Říká se to, ale sama jsem se o tom v praxi výrazně nepřesvědčila. Děti s hudebním sluchem snadněji vnímají poslech a lépe si osvojují suprasegmentální jevy – napodobují správně větnou melodii, slovní i větný přízvuk apod.

7. Co lze říci o kvalitě cizojazyčných aktivit v mateřských školách?

Cizojazyčné aktivity MŠ většinou vycházejí ze snah vyhovět rodičům dětí, nikoliv z odpovídajících předpokladů personálního obsazení. Je proto realizována převážně výuka AJ, kterou zajišťují z malé části nekvalifikované pracovnice MŠ, kvalifikované „jazykářky“ ze ZŠ či JŠ, které ale nemají zkušenosti z výuky s malými dětmi – chybí jim didaktika a metodika pro výuku v předškolním věku.

Výsledky jsou v MŠ zhruba srovnatelné

- děti se naučí slovní zásobu z okruhu rodina, čísla, barvy, roční období, zvířata
- děti umí básničky, písničky, někdy jednoduché pohádky, které předvádějí rodičům při slavnostních příležitostech

Kvalitních výsledků by bylo možno dosáhnout, kdyby se dětem promítal cizí jazyk do běžných aktivit během dne a v průběhu celého týdne.

8. Mají se s dítětem doma učit také rodiče?

Rodiče se s dětmi doma učit nemohou – mají neidentifikovatelnou jazykovou úroveň, nevědí, jak s dětmi pracovat, a proto je svým zájmem spíše demotivují. Rodiče většinou od dětí žádají překlad, se kterým se mnohdy ve školce nesetkají – pokud tam, výuka správně probíhá přímou metodou. Vhodná účast rodičů je proto pouze taková, kdy rodič nechá dítě, aby řeklo, předvedlo, co se ve školce naučilo.

Rozhovor s PhDr. Alicí Brychovou Ph.D.

1. Jaký je váš názor na výuku cizích jazyků v MŠ?

Můj názor na výuku cizích jazyků v MŠ je, že je to pozitivní iniciativa, ale musí být prováděna přiměřeně dětem, kterých se týká. Rozhodující je, stanovit si cíl a sledovat podmínky takové výuky. Pokud je cílem seznámení dětí se základy jazyka, je vhodné, co se týče časové dotace, umožnit dětem kontakt s tímto jazykem každý den, ale jen na cca 20 minut (nepřetěžovat je) a soustředit se hlavně na porozumění, nenutit děti jazykem mluvit. Pokud se jedná o jazyk země, ve které tyto děti žijí, a přesto to není jejich mateřština (říká se mu druhý jazyk), měl by být používán pro běžnou komunikaci, aby děti mohly vyrůstat bilingvně (ve školce např. německy, doma turecky\oba jazyky budou v životě potřebovat). V takovém případě se nejedná o výuku, ale o osvojování - což je přirozený

proces, kterým si osvojuje každý člověk svou mateřštinu v dětství, tj. svůj komunikační nástroj. Pro děti mladšího věku je tento způsob přirozený, protože i mateřštinu si stále osvojují a zdokonalují (nová slova, struktury a typy vět). I při tomto procesu v životě dítěte nejdříve dítě hodně poslouchá a teprve později mluví. Vycházíme-li z klasické situace, která je typická pro naši zem, vyrůstá dítě v české rodině a rodiče se rozhodli, že se bude v MŠ učit angličtinu nebo němčinu, nemá takové dítě v naší republice většinou reálnou potřebu osvojit si cizí jazyk pro komunikaci. Dítě se samo také nebude učit proto, aby cizí jazyk umělo pro případ, že jednou v budoucnu se mu to bude hodit. Dítě si s jazykem "hraje", užívá ho v komunikaci s určitým partnerem (loutka nebo paní učitelka - lektorka) a vnímá to jako kód pro danou aktivitu nebo pro danou komunikaci s určitým partnerem. Učí se jazyk většinou přirozeně (tj. osvojováním) a bere ho jako specifický, nejlépe zábavný způsob komunikování.

2. Je vhodné začít s výukou cizího jazyka již v předškolním věku?

Myslím si, že je vhodné děti seznamovat s tím, že existují různé jazyky, které lidé pro komunikaci mezi sebou užívají. Je vhodné seznamovat se především se slovní zásobou, která se může hodně podobat (např. internacionalismy). Nemyslím si, že u všech dětí lze očekávat, že jazyk budou aktivně užívat, spíše se naučí strategie, jak rozumět podle intonace, podle mimiky a gest, což se jim bude hodit pro komunikaci v životě obecně. Byly totiž prováděny výzkumy, které vyvrátily, že by lidé, kteří se začali učit cizí jazyk v raném věku, dosahovali v dospělosti lepších výsledků např. u testů v daném jazyce (srov. Najvar, disertační práce, 2009).

3. Má smysl zabývat se výukou cizího jazyka již v mateřské škole? Co dítěti přinese?

Kromě seznámení se s faktem, že existují i jiné jazyky než je moje mateřština, se dítě seznámí s jinými kulturami v širokém smyslu slova, přestane vnímat svět jen v rámci vlastního etnika. Tato informace by měla přispět k vytváření empatie pro vše jiné a neznámé - to, co je pro mnoho Čechů nesnadné.

4. Jakou formou a za jakých podmínek by se měly předškolní děti učit cizí jazyk, aby učení bylo efektivní?

První otázkou je, kdy je výuka efektivní. Ptáme se, jaký efekt očekáváme. Docílit bychom mohli odbourání strachu z neznámého, rozvoj strategií porozumění slyšenému i strategií porozumění viděnému, orientace v prostoru, cit pro rozdíly ve výslovnosti a cit pro

konstrukci jazykových vyjádření, logické myšlení, paměť a schopnost spolupracovat, rozvoj rytmického vnímání a zpěvu. Nejde zde jen o naučení se cizímu jazyku, produktivní ovládnutí na různé komunikativní úrovni (tj. více či méně správné mluvení) je cíl, kterého lze dosáhnout až velmi intenzivním kontaktem s tímto jazykem a na určité úrovni myšlenkových operací. Vždyť ani rozvoj mateřštiny není v této době u dětí ukončen. Oba procesy se mohou vzájemně ovlivňovat negativně i pozitivně, ale při správném vedení, kdy jsou rozdíly v obou jazycích předmětem učebních aktivit, lze oba učební procesy jazykovým ovlivňováním podpořit. Cíl, že se dítě bez problémů domluví, nelze očekávat (vzpomeňte si, rodičové, na své často dlouholeté učení se jazyka). Jazyk by se měl učit tak, aby to děti bavilo, není to jejich povinnost, je to jejich hra a zábava.

5. Kdo by měl v mateřské škole cizí jazyk učit?

Ideálním lektorem (ideální lektorkou) by byla bilingvní vyučující (znala by jak mateřštinu dětí, tak cizí jazyk jako rodilá mluvčí), která děti zná a pracuje ve školce s nimi celý den. S touto vyučující by děti komunikovaly pouze v cizím jazyce. V reálných podmínkách by měl/a děti seznamovat s cizím jazykem metodicky zkušená a na osobnost dětí pozitivně působící lektorka (nebo lektor), která ovládá oba jazyky (mateřský i cizí) na velmi dobré úrovni.

6. Je pravda, že děti s hudebním sluchem se učí cizí jazyk lépe?

Děti s dobrým sluchem, s dobrou sluchovou pamětí a schopností sluchem rozlišit různou intonaci a akcent se učí jazyk metodou audiolingvální velmi dobře (podle slyšeného reprodukuji). Myslím, že není bezpodmínečně nutný hudební sluch.

Pro nápodobu výslovnosti je vhodné začít s mladšími dětmi, starší děti a hlavně dospělí mají již určité poslechové a výslovnostní návyky, které jim brání slyšet ty zvukové rozdíly, které v mateřštině nehrají roli.

7. Co lze říci o kvalitě cizojazyčných aktivit v mateřských školách?

Nevím, nemám informace, ale domnívám se, že je různá, jako i ve školách. Záleží na lidech.

8. Mají se s dítětem doma učit také rodiče?

Myslím si, že to není podmínkou, mohou s dětmi hovořit o tom, co zažily ve školce i v rámci učení se cizího jazyka. Někteří rodiče určitě neznají cizí jazyk, nelze ani

předpokládat, že by dítě vždy metodicky vedli správně a neuplatňovali své zvyklosti z učení se jazyka, které mohou být vhodné pro dospělé, ale již méně pro dítě. Pokud chce lektor/ka, aby se rodiče s dětmi doma učili, musí jim dát podrobný návod např. na hraní vhodné hry (Pexeso) nebo na jinou vhodnou hravou aktivitu. Doporučuji také krátká sezení lektora/ky s rodiči, kde jim představí metodiku své práce a seznámí je s cíli rané výuky cizího jazyka. Velmi povzbudivá pro další spolupráci bývají i krátká vystoupení dětí na besídkách pro rodiče.

Rozhovor s Mgr. Štěpánkou Laňovou

1. Jaký je váš názor na výuku cizích jazyků v MŠ?

Na základě výsledků různých výzkumů o rané výuce cizího jazyka existuje v České republice čím dál tím více mateřských škol, které nabízejí výuku cizího jazyka. Většinou je to angličtina, ale už je i několik školek, kde se děti mohou učit např. němčinu. Vzhledem k tomu, že by měl být každý občan EU v dospělosti schopný domluvit se dvěma cizími jazyky a vzhledem k tomu, že v dětství a mládí se mozek učí snadněji než v pokročilém věku, tak si myslím, že dobře vedená výuka cizího jazyka na MŠ je jednoznačně dobrá věc.

2. Je vhodné začít s výukou cizího jazyka již v předškolním věku?

Ano, je to vhodné, protože dětský mozek v předškolním věku „přijímá“ cizí jazyky (i několik) snadno. Pokud má dítě už ze školky základy cizího jazyka, není cizí jazyk na základní škole (ve třetí třídě, ale často už od první nebo druhé třídy) ničím novým a nezatěžuje tak dítě, pro které školní docházka znamená velkou změnu a často i zátěž (změna prostředí, noví lidé kolem, několik předmětů, více povinností, méně pohybu a her než dosud...).

3. Má smysl zabývat se výukou cizího jazyka již v mateřské škole? Co dítěti přinese?

Z výše uvedeného to smysl rozhodně má. Výuka cizího jazyka v MŠ je hravá, dítě se učí říkanky, písničky, hodně se opakují stejné fráze, výuka je spojená s pohybem – dítě tedy nemá pocit, že se učí nebo dokonce že se musí něco učit, ale baví se ve skupině dětí a jazyk tak pozvolně proniká do jeho hlavy. Děti v tomto věku nemají zábrany, nestydí se za svou výslovnost (na rozdíl od mládeže a dospělých). Výslovnost jsou schopné se naučit velice dobře (proto je důležité, aby učitel uměl jazyk dobře a měl dobrou výslovnost) a ze

školky si tak mohou odnést velice dobrý základ pro pozdější „skutečné“ učení daného jazyka. Kromě toho získají k jazyku pozitivní vztah a není pro ně ničím cizím, když uslyší mluvit někoho nejenom tímto cizím jazykem.

4. Jakou formou a za jakých podmínek by se měly předškolní děti učit cizí jazyk, aby učení bylo efektivní?

Děti by se měly s jazykem setkávat pravidelně a raději každý den nebo každý druhý den 10-20 minut než jednou týdně hodinu a půl. Vhodné jsou tedy kratší učební jednotky, protože se děti nedokážou soustředit na stejnou věc dlouhou dobu. Výuka cizího jazyka by měla mít především hravou formu. Důležité je zapojit všechny smysly a výuku provázat s pohybem. Snadným prostředkem pro učení jazyka jsou písničky a říkanky, které děti mohou opakovat ve skupině. Vhodné jsou rituály – např. učitel se na začátku pozdraví s každým dítětem, pokud učitel používá loutku, tak ta se má také vždy pozdravit a rozloučit apod. Zásadní je děti nenutit – pokud některé dítě zrovna nechce mluvit, tak ho nechat v klidu a zrovna tak nezakazovat nebo netrestat používání češtiny. Zejména na začátku děti zatím nemají dostatečný input a tak nemohou rovnou začít mluvit daným cizím jazykem. I když dítě nemluví, už jenom tím, že např. reaguje na učitelův příkaz (běž k oknu, sedni si...), dává najevo, že rozumí, což je předstupeň toho, že jednou začne v tom jazyku i mluvit. Výuka cizího jazyka by neměla být něco, co děti musí dělat, nýbrž něco, co je baví a na co se těší. Ideální je také, pokud má učitel např. CD s písničkami, aby ho předal i rodičům a rodiče mohou také doma pouštět občas písničku, kterou dítě zná už ze školky (zejména pak v období, kdy výuka není – o víkendu apod.).

5. Kdo by měl v mateřské škole cizí jazyk učit?

Učitel by měl mít ideálně pedagogické i jazykové vzdělání a mít pozitivní vztah k dětem. Nejideálnější je rodilý mluvčí, protože s ním je komunikace přirozená – dítě ví, že dotyčný člověk česky nerozumí. Ale stejně dobrou výuku může poskytnout dobře vyškolený učitel, který není rodilý mluvčí. V MŠ existují dva modely – buď učitelka, která je s dětmi celý den, umí jazyk a může ho tak používat průběžně nebo dávat dětem lekce jazyka častěji, anebo dochází k dětem externí lektor (jednou týdně nebo i častěji). Myslím si, že oba modely mohou fungovat dobře, i když platí, že častější výuka je efektivnější. Existuje také dobrá kombinace, že ze dvou učitelek, které jsou s dětmi celý den, mluví jedna česky a druhá jen cizím jazykem.

6. Je pravda, že děti s hudebním sluchem se učí cizí jazyk lépe?

Zde si nejsem úplně jistá, zda je to doloženo vědecky, ale četla jsem kdysi a věřím tomu, že se člověk (nejen dítě) s hudebním sluchem nebo hudebně nadaný učí cizí jazyk snadněji, zejména pak výslovnost.

7. Co lze říci o kvalitě cizojazyčných aktivit v mateřských školách?

Nevím, zda lze říct něco obecně – případ od případu se určitě liší. Chvályhodná je jakákoli snaha MŠ poskytovat výuku cizího jazyka, ale samozřejmě např. pokud by jazyk začala učit osoba, která sama jazyk téměř neovládá nebo nemá pedagogické znalosti, tak to asi velký smysl mít nebude. Člověk, který perfektně naučí jazyk dospělé, nemusí být dobrý učitel jazyka v MŠ. Kvalita asi hodně závisí na možnostech dané MŠ – zejména finančních. Najde-li MŠ kvalitního učitele (ať už ve vlastních řadách nebo někoho externího), tak je úspěch zaručen.

8. Mají se s dítětem doma učit také rodiče?

Čím častěji a v čím různějších situacích se dítě s jazykem setkává, tím lépe a více se naučí. Takže pokud rodiče daný cizí jazyk dobře umí, určitě mohou s dítětem doma opakovat. Dítě by ale samozřejmě nemělo být cizím jazykem zahlceno a učit se jazyk neustále a na úkor jiných volnočasových aktivit. V předškolním věku nejde ani tak o naučení se určitého počtu slovíček nebo frází, jako spíše o seznámení s jazykem (s jeho zvukem) a o získání pozitivního vztahu nejen k tomu jazyku, ale i k jazykové výuce.

Vyhodnocení rozhovorů

Z rozhovorů vyplývá, že výuka cizího jazyka v mateřských školách je vhodným způsobem seznámení dětí předškolního věku se skutečností, že existuje více jazyků, než jejich jazyk mateřský, a může být motivací pro celoživotní učení se cizím jazykům. To vše pak pouze za předpokladu, že je výuka zcela přizpůsobena danému vývojovému období, a vyučujícím je lektor s patřičným vzděláním nejen jazykovým, ale i pedagogickým, psychologickým a didaktickým. Nezbytná je též návaznost výuky na dalších stupních vzdělávání a také spolupráce s rodiči v tom smyslu, aby neočekávali, že se dítě v MŠ naučí v cizím jazyce komunikovat, ale vnímali tuto výuku jako prostředek k seznámení s daným jazykem, případně k položení základu k dalšímu jazykovému vzdělávání.

9 ANKETA, VYHODNOCENÍ ANKETY

Pro zjištění postojů rodičů k výuce německého jazyka v mateřské škole jsem použila anketu. Cílem této ankety bylo zjistit, zda rodiče umístili své dítě do MŠ, kde se vyučuje němčina, záměrně a druhým cílem bylo zmapovat názory rodičů na výuku rané němčiny.

Anketu řadíme mezi výzkumné techniky kvantitativního výzkumu. Většinou ji tvoří několik málo meritorních otázek. Otázky mohou být uzavřené, otevřené, polozavřené i volné a obvykle míří k jedinému tématu. Anketu jsem zvolila z důvodu použitelnosti u širší skupiny respondentů a také proto, že má více obecný charakter. Respondenty se stali rodiče dětí v následujících mateřských školách:

- Speciálně pedagogické centrum a MŠ Jihlava, Demlova 28
- MŠ Mozaika Jihlava, Seifertova 6
- MŠ Jemnice
- MŠ Police

Výše uvedené mateřské školy byly zapojeny do projektu „Interkulturní vzdělávání dětí a dospělých“. V rámci tohoto projektu probíhala v těchto školách výuka německého jazyka. V jednotlivých mateřských školách probíhá výuka vždy v jedné třídě, která má 20-30 dětí. Rozdáno bylo celkem 110 anketních lístků a navrátilo se jich 79.

Použitou metodou výzkumu je anketa ve formě průzkumu veřejného mínění. Přestože výběr respondentů není reprezentativní, je možné získat povědomí o postojích a názorech veřejnosti. Podmínkou je dostatečný, spíše vyšší počet respondentů.

Anketní otázky:

1. Proč jste vaše dítě umístili do třídy s výukou německého jazyka?
2. Myslíte si, že návštěva třídy s výukou cizího jazyka je pro vaše dítě přínosná? Pokud ano – proč? Pokud ne – proč?
3. Jste spokojeni s úrovní výuky cizího jazyka?
4. Mají rodiče možnost zapojit se do aktivit výuky cizího jazyka?
5. Máte nějaké náměty pro zlepšení výuky cizího jazyka?
6. Mluvíte doma s dítětem cizím jazykem?
7. Umístili byste své další dítě do stejného zařízení? Proč?

Při rozdávání dotazníků byli rodiče požádáni, zda by jejich odpovědi mohly být podrobnější. Většina odpovědí ve vrácených anketních lístcích však byla pouze ano nebo ne.

Anketní lístek je zařazen v přílohách diplomové práce.

Otázka č. 1

Na tuto otázku odpovědělo 65% rodičů, že důvodem umístění dítěte do dané MŠ je výuka cizího jazyka. Dalších 15 % rodičů uvedlo, že dítě umístili do MŠ, jelikož je v místě bydliště. Dalším důvodem, proč dítě navštěvuje mateřskou školu s výukou německého jazyka, bylo, že do této MŠ už chodil starší sourozenec (1%), chodí tam kamarádi (4%) nebo to byla náhoda (1%).

Objevily se zde odpovědi:

„Chci jít s dobou, cizí jazyky jsou potřeba.“

„Dítě se naučí nové věci a je lépe připraveno pro školu“

Otázka č. 2

Zde uvedlo 91 % rodičů, že návštěva třídy s výukou cizího jazyka je přínosná. Jako důvody uváděli např.

„Lepší učení cizích jazyků v budoucnosti.“

„Jazyky jsou v dnešní době potřeba.“

„Dítě si rozšiřuje obzory.“

„V MŠ je nejlepší věk začít se učit jazyky.“

„Jazyk je v příhraniční oblasti důležitý, je dobře, že se učí již od malička.“

Jako nepřínosnou vidí výuku cizího jazyka v mateřské škole 3% rodičů. Dle nich:

„Je dítě příliš malé.“

„Neumí pořádně česky, tak proč se učí další jazyk.“

Otázka č. 3

Spokojených s výukou německého jazyka u dětí je dle anketních lístků 71% rodičů. Někteří ale uváděli, že by výuka mohla být častěji. Dle dalších odpovědí se jejich děti na výuku těší, takže jsou spokojeni. 12% dotázaných rodičů se domnívá, že toho děti umí málo. Představovali si, že děti budou mít větší znalosti. A 6% rodičů odpovědělo, že to neumí posoudit.

Otázka č. 4

Zde uvedlo 47% respondentů, že mají možnost zúčastnit se společných aktivit. 6% rodičů odpovědělo, že o žádných aktivitách neví., 9 % uvedlo, že možnost mají, ale nechtějí. A 13% odpovědělo, že možnost nemají. Jelikož se podílím na organizování výuky německého jazyka v mateřských školách, vím, že možnost rodiče mají. Jedná se především o společné akce, kdy děti, učitelé a rodiče vyjedou na návštěvu do rakouské školky. Nebo naopak rakouské děti přijedou na partnerskou návštěvu do MŠ v ČR. Tyto akce jsou rodičům nabídnuty.

Otázka č. 5

Z dotazovaných rodičů jich 97 % nemá žádný námět co a jak zlepšit ve výuce cizího jazyka.

Zbylá 3% uvedla v různých obměnách:

„Sledování pohádek v německém jazyce“.

„Rádi bychom, kdyby bylo možné poskytnout domů nějaké materiály, abychom mohli s dětmi procvičovat.“

„Uvítali bychom více her, obrázků...“

Otázka č. 6

S dětmi mluví 71% dotázaných rodičů. Někteří uváděli, že je to třeba jen pár slovíček. Především rodiče z příhraničních oblastí uvádějí, že s dětmi se snaží mluvit doma více. Zbylých 29% byla odpověď ne, s dětmi doma nemluví cizím jazykem.

Otázka č. 7

Na tuto otázku odpovědělo 100% respondentů ano. Ale v odpovědích se objevovaly i důvody:

„Ano, protože bližší není.“

„Ano, jsme spokojeni se ŠVP.“

„Ano, jsme moc spokojeni s pedagogy.“

Z odpovědí nebylo jasné, zda by rodiče umístili své dítě znovu do tohoto zařízení kvůli výuce cizího jazyka. Zároveň ale nikdo neudal důvod, že by dítě kvůli výuce cizího jazyka své dítě do MŠ už neumístil.

Vyhodnocení ankety

Z výsledků ankety jasně vyplývá, že dotazovaní rodiče umístili své dítě do mateřské školy s výukou cizího jazyka záměrně. Převažujícími důvody je jednak přesvědčení rodičů o důležitosti jazyka pro budoucnost dítěte a dalším podstatným důvodem je místo bydliště – příhraniční oblast, kde je znalost německého jazyka téměř nutností. Tento postoj rodičů rovněž podporuje jejich snaha rozvíjet jazykové dovednosti dětí i v domácím prostředí, kde by uvítali podporu mateřské školy formou poskytnutí cizojazyčných materiálů pro práci s jejich dítětem. Většina rodičů ví o možnosti účastnit se aktivit společných pro děti a rodiče z českých a rakouských mateřských škol, avšak tuto příležitost využívá poměrně málo rodičů, především z důvodů velkého pracovního vytížení.

Z ankety je patrné, že názor rodičů na výuku německého jazyka dětí již v mateřské škole je jednoznačně pozitivní. Zejména oceňují ten fakt, že se jejich dítě na výuku cizího jazyka těší. Většina rodičů výuku jazyka nepovažuje za zátěž dítěte, naopak by podporovali více hodin výuky. Rodiče si uvědomují, že forma výuky, která se v mateřské škole používá, vede děti k zájmu o cizí jazyky a tato příprava jim rovněž usnadní výuku v základní škole.

10 PRAKTICKÉ NÁMĚTY AKTIVIT PRO SEZNAMOVÁNÍ DĚTÍ S NĚMECKÝM JAZYKEM

Cílem této části práce je poskytnout několik metodických návodů, jak dětem v MŠ přiblížit německý jazyk. Je vždy samozřejmě důležité dodržet zásady a postupy, které jsem popsala v části teoretické.

10.1 Nácvič písniček, básniček, hádanek a jejich využití k rozvoji mluvení

Výrazná schopnost zapamatovat si slyšené a vysoká kapacita mechanické paměti v předškolním věku umožňuje dětem naučit se velké množství textu z paměti, čehož lze využít ve výchovně-vzdělávacím procesu v mateřské škole. Je proto žádoucí zařazovat písničky, básničky, říkadla, hádanky, dramatizaci pohádek, scénky. Osvojování si cizojazyčných textů touto formou je pro děti přitažlivé, obzvláště mají-li možnost předvést osvojené rodičům či veřejnosti. Uvedené aktivity jsou rovněž vhodným a účinným prostředkem pro zapamatování slovní zásoby či pro nácvič správné výslovnosti a intonace. Aby zvolené texty nebyly jen mechanickou znalostí a děti byly schopny je dále využít, je třeba dbát na výběr textu tak, aby byl zároveň přínosem pro každodenní komunikaci.

10.2 Pomůcky pro výuku německého jazyka v MŠ

Vzhledem k potřebě maximální názornosti výuky německého jazyka lze využít veškeré zařízení mateřské školy. Při výuce by rozhodně neměly chybět nejrůznější hračky - panenky, míče, autíčka, stavebnice, kostky, plyšová zvířátka... Nezbytný bude bohatý obrazový materiál – karty, tematické obrazy (roční období), obrázky postav, předmětů, činností, počasí, ovoce, zeleniny, potraviny, oblečení, zvířat, svátků (Vánoce, Velikonoce, Mikuláš...). Děti by měly aktivně pracovat s předměty s každodenního života – hřebec, kapesník, batůžek, brýle, základní kusy nádobí používané ve škole.

K výuce lze využít i řadu publikací. Zajímavé náměty a texty můžeme nalézt také na internetu. (Podepřelová. 2012, str. 32)

10.3 Vzorový plán hodiny

popis aktivity	materiály a pomůcky	přibližná délka
přivítáme se, pozdravíme se,		1 min.
zopakujeme si látku z minulé hodiny	kartičky s obrázky, omalovánkové sešity, hračky, audio CD aj.	3 min.
uvedeme nové téma, čteme příběh	texty z metodického manuálu pro učitele	5 min.
říkáme si nová slovíčka a fráze	kartičky s obrázky, omalovánkové sešity, hračky, audio CD aj.	7 min.
zpíváme písničku, opakujeme říkanku	syllabus her a říkanek, audio CD, hudební nástroj, obrázky	5 min.
hrajeme skupinovou hru	pohybové aktivity	5 min.
říkáme si nová slovíčka a fráze	kartičky s obrázky, omalovánkové sešity, hračky, audio CD aj.	3 min.
pochválíme se a rozloučíme se	děti dostávají razítka do kartiček s hodnocením	1

<http://www.jazykovka.info/anglictina-pro-deti/metodika/> (25.4.2013, 13:30)

10.4 Einführungen / Představování

Úroveň: začátečníci, pokročilí

Organizace: skupinová

Aktivita: seznamovací, procvičovací

Cíl: seznámení se slovní zásobou, osvojení si slovní zásoby při představování

Pomůcky: loutka, obrázky z různých, částí dne

slovní zásoba: *Hallo, Ich bin..., Ich heiße, die Kinder, Wie heißt du?*

Představíme dětem nového kamaráda (loutku): *Hallo Kinder! Ich bin Hans.*

Paní učitelka dětem vysvětlí, že je to kamarád Hans, který za nimi přijel z daleka. Po té se jich zeptá, zda se zkusí Hansovi také představit.

Paní učitelka: *Hallo Peter, ich bin Monika und das sind meine Freunde. Das ist Max, Štěpán, Lenka und Ríša.*

Hans odpovídá: *Hallo Kinder*

Paní učitelka dětem vysvětlí, že řekla Hansovi, jak se jmenuje a že představila i je. Zeptá se dětí, jak by se představily v češtině. Děti odpovídají (já jsem, jmenuji se...). Paní učitelka dětem řekne, jak je to v němčině: *Ich bin Monika, ich heiße Monika* a pobídne děti, aby si to zkusily všichni.

Paní učitelka: „Děti, kamarád Hans si nezapamatoval naše jména, zkusíme se mu ještě jednou představit, ano? Já začnu... *Ich heiße Monika*.

Hans (loutka) odpoví: *Hallo Monika*.

Hans se natočí na jakékoli dítě a ptá se: *Und wie heißt du?*

Každé dítě odpoví. Takto pokračuje v dialogu, dokud nevystřídá všechny děti

Na toto téma si můžeme s dětmi zazpívat písničku:

Ich bin ich

Und du bist du,

Ich heiße Monika

Und wie heißt du?

Na závěr paní učitelka seznámí děti ještě s jedním pozdravem „*Tschüss*“. Vysvětlí dětem, že se používá jen při odchodu. Dbá se na správnou výslovnost „*ü*“.

Hodina končí rozloučením pomocí slovíčka „*Tschüss*“ a zamáváním si.

(http://is.muni.cz/th/105598/pedf_m/diplomova_prace.txt, 14.4.2013, 15:30)

10.5. Essen und Trinken / Jídlo a pití

Úroveň: začátečníci, pokročilí;

Organizace: všichni, skupinová práce, práce ve dvojici;

Aktivita: seznamovací, procvičovací;

Cíl: seznámení se slovní zásobou, její procvičování a zautomatizování, důraz na dobrou výslovnost.

Pomůcky: kartičky s jídlem a pitím, letáky a obrázky s potravinami, lepidlo, čtvrtky, nůžky, kartičky se smajlíky (jeden se směje, jeden se mračí), papírové peníze, dětská pokladna, atrapy potravin.

Slovní zásoba:

(potraviny bez členu): *Wasser, Milch, Saft, Limonade, Tee, Kaffee, Bier, Brot, Brötchen, Hörnchen, Kekse, Kuchen, Joghurt, Butter; Wurst, Käse, Marmelade, Suppe, Kartoffeln,*

Fleisch, Fisch, Pizza, Spaghetti, Pommes frites, Zucker, Salz, Schokolade, Bonbons, Kaugummi.

Paní učitelka představí pomocí obrázků slovní zásobu, slovíčka říká nahlas, děti opakují. Učitel ukazuje obrázky s jídly, děti zvedají „smajlíky“ - zda jim jídlo chutná, nebo ne. Pak dodávají: *es schmeckt mir - es schmeckt mir nicht.*

Děti si ve dvojici z letáků vystříhají potraviny (vždy 2x stejné), nalepi je na kartičky ze čtvrtky a hrají pexeso. Při každém otočení dvojice kartiček říkají potraviny (*Limonade - Brot*). Pak si připraví stoleček, na něj rozloží kartičky z pexesa nebo atrapy potravin a zahrají si na obchod. Učitel - prodavač, děti - zákazníci. Prodavač zákazníka pozdraví (*Guten Tag/Hallo*), nabídne zboží (*Was möchtest du?*), zákazník si vybere (*Ich möchte...*). Prodavač sdělí cenu (*Es kostet ...*). Zákazník zaplatí, poděkuje (*Danke*) a rozloučí se (*Auf Wieder- sehen/Tschüss*). Prodavač odpoví (*Bitte. Auf Wiedersehen*).
(Informatorium 3-8, 02/2010, str.24)

10.6 Winter / Zima

Úroveň: začátečníci, pokročilí;

Organizace: všichni, skupinová práce;

Aktivita: seznamovací, procvičovací;

Cíl: seznámení se slovní zásobou na téma, její procvičování a zautomatizování s důrazem na dobrou výslovnost.

Pomůcky: obrázky z novin, časopisů, letáků s motivy zimních sportů, zimního oblečení, Vánoc, zimních radovánek, zimní oblečení, papír, nůžky, lepidlo, šňůra, kolíky.

Slovní zásoba: *Der Winter. Es ist kalt. Es schneit. der Schnee. die Jacke, die Mütze, der Schal, die Strumpfhose, Handschuhe Winterschuhe. Skifahren, Schlittschuhlaufen, Eishockey, Rodeln. Wir fahren auf dem Bob. Wir bauen einen Schneemann.*

Paní učitelka představí pomocí obrázků slovní zásobu, slovíčka říká, děti opakují.

Ke slovíčkům (kromě oblečení si připojí určitý pohyb: "*Es ist kalt.*" (Brrr, děti si dýcháním zahřívají ruce.) "*Es schneit.*" (Pohybem prstů se naznačí, jak padá sníh.) "*Der Schnee.*" (Prstem se namaluje ve vzduchu hvězdička znázorňující vločku.)

Děti napodobují činnosti a sporty, paní učitelka říká slovíčka, děti je opakují a předvádějí. Děti mají rády běhání v prostoru. Je dobré podporovat jejich fantazii při předvádění slovní

zásoby.

Děti z tiskovin vystřihují zimní oblečení, nalepí si ho do sešitu a pojmenovávají. Rozložíme po třídě zimní oblečení, postupně jmenujeme kusy oblečení a děti k danému oblečení běhají.

Paní učitelka jmenuje oblečení, děti jí je podávají a společně je věší na šňůru. Učitelka si něco obleče, děti jmenují, co má na sobě oblečeno. Za chvíli odejde, něco si svleče, děti hádají, co paní učitelce na sobě chybí.

(Informatorium 3-8, 01/2010, str.24)

10.7 Frühling, Tiere und ihre Jungen / Jaro, zvířátka a jejich mlád'ata

Úroveň: začátečníci, pokročilí

Organizace: všichni, individuální práce

Pomůcky: obrázek s namalovaným lesem, hospodářským stavením a velkým dvorem, obrázky zvířat, lékaře, medicíny, špendlíky (napínáčky), magnety, papíry, pastelky;

Aktivita: seznamovací, procvičovací, hudební, rytmizační

Cíl: seznámení se slovní zásobou, její procvičování a zautomatizování, důraz na dobrou výslovnost;

Jazyk: nácvik písně, její dramatické ztvárnění;

Čas: 30-45 minut.

Učitelka ukazuje dětem obrázky zvířat, pojmenovává je a tím je seznámí s novou slovní zásobou: *der Hirsch, der Fuchs, der Hase, der Igel, die Maus, der Vogel, der Hahn, die Gans, die Ente, die Katze, der Hund; der Frühling, im Wald, auf dem Bauernhof, im Haus; das Häslein, der Arzt, die Medizin; groß - klein, alt - jung, schnell - langsam, krank - gesund.*

Učitelka má připravený obrázek. Ptá se *Wo wohnt der Hase?* Děti odpovídají: *Der Hase wohnt im Wald.* Jakmile děti odpoví, paní učitelka zvířátko připevní na obraz do příslušného místa. Postupně se zeptá na všechna zvířátka, nakonec je obraz plný zvířátek. *Wer wohnt im Wald?* Učitelka zaplňuje obrázek podle rad dětí.

Děti se otočí, učitelka přemístí zvířátka na legrační místo. Ptá se dětí *Wohnt der Hase im Haus?* Děti odpovídají: *Nein, der Hase wohnt im Wald.*

Písnička

<i>Häslein in der Grube //: sitzt und weint://</i>	(děti jsou v kroužku, sedí na bobku, mnou si oči a dělají, že pláčou)
<i>armes Häslein, bist du krank,</i>	(děti se pohladí)
<i>dass du nicht mehr hopfen kannst.</i>	
<i>Häslein hüpf, Häslein hüpf. Häslein hüpf.</i>	(děti 3x vyskočí do rytmu)
<i>Häslein in der Grube //: sitzt und schlaft</i>	(děti sedí a dělají, že spí)
<i>der Arzt kommt sehr schnell zu dir</i>	(děti vstanou, rychle chodí)
<i>und verschreibt dir Medizin.</i>	(dělají, že něco píší)
<i>Häslein hüpf, Häslein hüpf, Häslein hüpf.</i>	(děti 3x vyskočí do rytmu)

Učitelka využije slovní zásoby z písňe. Ukazuje dětem postupně obrázky zajíčka, lékaře a medicíny a ptá se *Wie heißt das Häslein, der Arzt, die Medizin? Wo wohnt das Häslein, der Arzt? Wie alt ist ... ? Ist das Häslein weiß? Ist der Arzt groß ...* Děti vymýšlejí legrační odpovědi.

Nakonec děti malují zajíčka a při tom zpívají písničku, kterou se naučily.
(Informatorium 3-8, 04/2010, str.24)

10.8 Mama, ich habe dich lieb / Mami, mám tě rád

Úroveň: začátečníci, pokročilí

Organizace: všichni, individuální práce

Pomůcky: obrázky se členy rodiny, čtvrtky, nůžky, pastelky nebo fixy;

Aktivita: výtvarná, hudební, rytmizační

Cíl: seznámení se slovní zásobou, její procvičování a zautomatizování;

Čas: 30-45 minut.

Učitelka ukazuje dětem obrázky členů rodiny a seznamuje je s novou slovní zásobou. Děti opakují.

Pak si společně zahrají hru *Meine Familie*: Děti si postaví židle do kruhu a posadí se na ně. Paní učitelka děti pojmenuje střídavě *Mama, Papa*. Paní učitelka zvolá *Mama* a všechny děti takto pojmenované si musejí vyměnit místa. Kdo zůstane na svém místě, vypadává a jeho židle se odstraní. Hra se opakuje s *Papa*. Když učitelka zvolá *Meine Familie*, musí se vyměnit všichni.

Děti sedí v kruhu a učitelka jim klade otázky *Wie heißt Mama? Wie heißt Papa?* Děti odpovídají.

Děti vyrobí maminkám k jejich svátku přáníčko - dostanou čtvrtky s připraveným přáním: na čtvrtce obrys srdíčka a text *Meine liebe Mama, ich habe dich lieb*. Srdíčko vystříhnou, vymalují, vyzdobí a doplní podpis. Učitelka dětem opakuje text přání, přeloží ho a společně se text naučí.

Při vyrábění přáníčka učitelka dětem představí, zpívá a přeloží novou píseň. Děti se přidávají. Zpívání děti baví a lépe se udrží pozornost a ukázněnost dětí při práci.

Písnička má melodii jako *Otec Abraham*.

Písnička

*Mama Irene hat sieben Kinder,
sieben Kinder hat Mama Irene,
sie essen nicht, sie trinken nicht,
sie machen nur folgendes.*

(Informatorium 3-8, 05/2010, str.24)

10.9 Spaß mit Zahlen / Zábava s čísly

Úroveň: začátečníci, pokročilí;

Organizace: všichni, individuální práce;

Pomůcky: puzzle s čísly, tabule, křídly;

Aktivita: seznamovací, procvičovací, rytmizační;

Cíl: seznámení s německými čísly, procvičování, zautomatizování, počítání do 10, důraz na dobrou výslovnost, nácvik písničky a říkanky,

Jazyk: čísla 1-10;

Čas: 30 minut

Na tabuli učitelka nakreslí draka s 10 mašličkami. Do každé mašličky napíše jedno číslo. Učitelka ukazuje čísla, počítá a děti opakují,

Děti sedí v kruhu, ukazují na prstech a zpívají: *1: Eins, zwei, drei, vier, fünf, sechs, sieben, acht, neun - neun, zehn://* (melodie písně *Skákal pes*). Učitelka a děti společně počítají.

Učitelka se ptá: *Wie viel Kinder lernen Deutsch?* Děti na sebe ukazují a nahlas, společně se spočítají. (*Wie viel Jungen/ Mädchen sind hier? Wie viel Puppen, Autos haben wir im Kindergarten?*) Na zem poskládáme puzzle s čísly od 1 do 10, děti ukazují a počítají. Potom puzzle rozeberou a při společném počítání opět skládají. Pokud je dětí víc než 10, opět se začne od 1.

Říkanka

1, 2 - *Polizei* (děti zahoukají jako policejní auto)

3, 4 - *Offizier* (děti zasalutují)

5, 6 - *alte Hex*

(učitelka předvede čarodějnici, rozběhne se za dětmi a chce je pochytat)

7, 8 - *Gute Nacht!* (děti předvedou spánek)

9, 10 - *Auf Wiedersehen!* (děti zamávají).

Pohybová hra

Učitelka se postaví, děti nahlas spočítají, kolika částmi se dotýká země, Všechny děti se vystřídají a zaujmají při tom legrační postavení (stoj na jedné noze, klek ...).

Honička

Vybere se jedno z dětí, které bude chytat. Všichni říkají básničku a dramaticky ji ztvárňují: 1, 2, 3, 4, 5, 6, 7 (děti si ukazují na prstech), *meine Mama kocht heute Zwiebeln* (děti předvedou, jak se vaří, např. jak se při vaření míchá), *meine Mama kocht heute Speck* (děti stále míchají), *1, 2, 3 und du bist weg* (děti ukazují na prstech do 3). Děti přestanou počítat a musí utíkat. Vybrané dítě ostatní chytá a dává jim babu. Kdo zůstane jako poslední, při další hře honí ostatní.

(Informatorium 3-8, 09/2010, str.25)

10.10 Ostern / Velikonoce

Úroveň: začátečníci, pokročilí

Organizace: všichni, skupinová práce, individuální práce

Aktivita: seznamovací, procvičovací

Cíl: seznámení s velikonočními zvyky a barvami, seznámení se slovní zásobou, její procvičování, zautomatizování, důraz na dobrou výslovnost

Pomůcky: obrázky s velikonočními symboly a činnostmi (děti malují velikonoční vajíčka, velikonoční zajíček přináší vajíčka, děti hledají vajíčka na zahradě v trávě, maminka peče beránka, na stole hoří velikonoční svíčka), kartičky s barvami, barevné papíry, nůžky, černobílý obrázek s velikonočními vajíčky, pastelky

Slovní zásoba: *Am Ostermontag, das Osterei(-er), der Osterhase, das Osterlamm, die Osterkerze*

Barvy: *schwarz, grau, weiß, blau, grün, rot, gelb, Gib mir ein rotes, blaues, ...Osterei. Bitte,- Danke.*

Was machst du am Ostermontag? – Ich bemale die Ostereier. Ich suche die Ostereier im Garten, Ich möchte ein rotes, ...Osterei.

Učitel se ptá: *Was machst du am Ostermontag?*, odpovídá a ukazuje na obrázky: *Ich bemale die Ostereier. Ich suche die Ostereier.*

Učitel se ptá: *Was machst du am Ostermontag?*, ukazuje na činnosti a děti společně odpovídají: *Ich bemale die Ostereier.*

Každé dítě si vystříhá z barevných papírů vajíčka (od každé barvy jedno vajíčko) a rozloží je po třídě. Učitel pak žádá děti: *Gib mir ein rotes, braunes...Osterei.* Děti hledají a nosí je učiteli (*bitte - danke*). Učitel rozloží vystříhaná vajíčka, vždy všechna jedné barvy na jedno místo. Potom určí barvu: *Ein rotes Osterei*, a děti běží k vajíčkům dané barvy.

Na závěr děti dostanou obrázek s vajíčky a vymalovávají je podle pokynů učitele, vždy jedno vajíčko jednou barvou: *Ich möchte ein rotes Osterei.*

(Informatorium 3-8, 03/2010, str.24)

10.11 Alle Tiere schlafen / Všechna zvířata spí

Následující říkanku je dobré používat před tím, než jdou děti spát. Do místnosti s lehátky můžeme nakreslit plakát s touto říkankou. Děti sedí na postýlkách. Paní učitelka jim říká básničku. Děti poslouchají nebo říkají s paní učitelkou. Čekají na poslední větu „*Kinder – wupp – ins Bett*“ a pak skočí pod deku. Říkanka bohužel v překladu do českého jazyka nevyzní jako v jazyku německém.

<i>Der Hase im Klee</i>	/ zajíc v jeteli
<i>Die Fische im See</i>	/ ryby v moři
<i>Im Loch die Maus,</i>	/ myš v díře
<i>Die Katze im Haus</i>	/ kočka v domě
<i>Im Stall die Pferde</i>	/ ve stáji koně
<i>Der Maulwurf</i>	/ krtek
<i>In der Erde</i>	/ v zemi
<i>Unter dem Blatt</i>	/ pod listem
<i>Der Wurm</i>	/ červ
<i>Die Taube im Turm</i>	/ holub na věži
<i>Auf der Wiese die Kuh</i>	/ na louce kráva
<i>Alle machen die Augen zu.</i>	/ všichni zavřou oči
<i>Auch der Hahn</i>	/ i kohout
<i>Auf dem Brett,</i>	/ na bidýlku
<i>Und du mein Kinder</i>	/ a ty mé dítě
<i>-wupp- ins Bett</i>	/ hop do postýlky

10.12 Leis, leis, leis / Tiše, tiše, tiše

Tuto píseň můžeme použít na zklidnění dětí po nějaké pohybové hře nebo na začátku učební činnosti. Některé lektorky jí používají na začátku každé „hodiny“ seznamování s německým jazykem.

Leis, leis, leis – wir machen einen Kreis. / tiše, tiše, tiše, uděláme kruh

Alle reichen sich die Hände / podáme si ruce

so vom Anfang bis zum Ende. / od začátku do konce

Leis, leis, leis – wir machen einen Kreis. / tiše, tiše, tiše, uděláme kruh

Slovíčko „*leis*“ dětem naznačíme – prst na rty, mluvíme potichu.

Naznačíme kruh - dvě děti vezmeme za ruku a ostatní se připojí.

Vytvoříme kroužek a pak chodíme dokola. Děti se během písničky uklidní a připraví se na následné aktivity. Píseň si hned samy od sebe osvojí a začnou ji zpívat a reagovat na pokyn „*Wir machen einen Kreis, leise*“.

ZÁVĚR

V mé diplomové práci jsem se zabývala výukou cizích jazyků u dětí předškolního věku v mateřské škole, konkrétně výukou jazyka německého.

Cílem mé diplomové práce bylo poskytnout teoretické i praktické poznatky, týkající se výuky cizího jazyka u dětí předškolního věku. Je to období, kdy děti ještě neumí číst a psát, ale mají předpoklady k zahájení výuky cizího jazyka.

V teoretické části jsem shrnula poznatky o vývoji dítěte v předškolním věku a teorii o tom, jakým způsobem a za jakých podmínek by mělo seznamování s cizím jazykem v MŠ probíhat. Krátce jsem představila i projekt „Interkulturní vzdělávání dětí a dospělých“, jehož jedním z hlavních cílů, bylo seznamovat děti v MŠ s německým jazykem.

Praktická část práce obsahuje rozhovory s odborníky, kteří se zabývají přímo výukou německého jazyka u předškolních dětí. Součástí této části je i krátká anketa, která měla přiblížit názory rodičů na výuku cizích jazyků v MŠ.

Dále jsem v praktické části poskytla konkrétní náměty, které je možno využít při seznamování dětí s německým jazykem. Sama německý jazyk u dětí nevyučuji. Mám ale v rámci svého zaměstnání, jak už jsem zmínila ve své práci výše, možnost takové hodiny v posledních dvou letech pravidelně navštěvovat. K diplomové práci přikládám DVD, kde je zachycena práce lektorek při seznamování dětí s německým jazykem.

Pozorováním dětí při výuce jsem zjistila, že je důležité střídat různé aktivity. Děti mají nejraději pohybové aktivity, baví je, když se něco děje, zajímají je více aktivnější hry než klidové. Velmi oblíbené jsou u dětí i různá říkadla, která se rýmují, nebo písničky.

Děti se na lektorky vždy těšily, při jejich příchodu měly radost, samy se snažily pozdravit v němčině nebo říkat německá slovíčka. Jsem toho názoru, že tato práce má smysl a dětem dává do života spoustu užitečného.

Přestože rada autorů není rozhodnuta, zda je cizí jazyk pro předškolní děti vhodný, já jsem na základě svých zkušeností i na základě uskutečněných rozhovorů dospěla k názoru, že tato raná výuka rozhodně dětem ublížit nemůže. Velkou roli hraje v této oblasti i osobnost pedagoga. Pokud je dostatečně pedagogicky vzdělaný a je znalý psychologických zvláštností dětí v tomto období. Je třeba, aby si učitel uvědomil, že hlavní činností dítěte v tomto období je hra. Tomu je třeba přizpůsobit i výuku tak, aby se děti učily cizí jazyk

prostřednictvím nejrůznějších her a hravých činností. Neméně důležité je vytvoření přátelské atmosféry, která je vhodná pro efektivní výuku cizího jazyka. Hlavním naším cílem by v tomto období mělo být vytvoření pozitivního vztahu k cizímu jazyku.

Ačkoli se někdy může zdát, že výuka němčiny nebo jiného cizího jazyka v mateřské škole nepřináší kýžené ovoce, že dítě nedokáže překládat promluvy a myšlenky dospělých, že nedokáže pojmenovávat předměty, které jej obklopují a že neovládá základní gramatické jevy, ve skutečnosti tomu tak není. Dítě, které má již v předškolním věku možnost seznámat se s cizím jazykem, je po celý svůj další život otevřené k vnímání cizích slov, nemá z cizích jazyků strach a nemá většinou ani zábrany se vyjadřovat, byť i za využití nonverbální komunikace a jazykově ne zcela správných konstrukcí.

Chtěla bych, aby moje práce byla pomůckou a inspirací pro učitele, kteří se rozhodnou věnovat výuce cizího jazyka v předškolním vzdělávání. Výčet těchto praktických námětů zdaleka není uzavřen a může se neustále doplňovat a rozšiřovat o nové náměty a materiály.

SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY

ALLEN, K. E., MAROTZ, L. R. *Přehled vývoje dítěte od prenatálního období do 8 let*. 1. vyd. Praha: Portál, s. r. o., 2002. ISBN: 80-7178-614-4.

BARTOŇOVÁ, M.: *Kapitoly ze specifických poruch učení I*. Brno: MU, 2004. ISBN 80-210-3613-3.

BARTOŇOVÁ, M.: *Kapitoly ze specifických poruch učení II*. Reeducace specifických poruch učení. Brno: MU, 2005. ISBN 80-210-3822-5.

BARTOŇOVÁ, M.: *Současné trendy v edukaci dětí a žáků se speciálními vzdělávacími potřebami v České republice*. Brno: MU, 2005. ISBN 80-86633-37-3.

BARTOŇOVÁ, M., BAZALOVÁ, B., PIPEKOVÁ, J.: *Psychopedie*. Brno: MU, 2007. ISBN 978-80-7315-144-7.

BEDNÁŘOVÁ, J. ŠMARDOVÁ, V. *Diagnostika dítěte předškolního věku*. 1. vyd. Brno: Computer Press, a.s., 2007. ISBN: 978-80-251-1829-0.

BERANOVÁ, Z. *Učíme se správně mluvit*. 1. vyd. Praha: Grada Publishing, spol. s. r. o., 2002. ISBN: 80-247-0257-6.

BYTEŠNÍKOVÁ, I. *Komunikace dětí předškolního věku*. 1.vyd. Praha: Grada. 2012. ISBN 978-80-247-3008-0.

BYTEŠNÍKOVÁ, I. *Rozvoj komunikačních kompetencí u dětí předškolního věku*. 1. vyd. Brno: MU, PeaDF, 2007. ISBN: 978-80-210-4454-8.

CLAIRE, E. *ESL Teachers Holiday Activities Kit*. Prentice Hall, 1990 Quality paperback., ISBN: 978-0-87628-305-9.

ČÁP, J., MAREŠ, J.: *Psychologie pro učitele*. 2. vyd. Praha: Portál, 2007. ISBN 978-80-7367-273-7.

DANNETT, D. C. *Druhy myslí. K pochopení vědomí*. In. VYBÍRAL, Z. *Psychologie lidské komunikace*. Praha: Portál, 2000. ISBN 80-7178-291-2.

HENDL, J., *Kvalitativní výzkum: základní teorie, metody a aplikace*, 3.vyd. Praha: Portál, 2012. ISBN 978-80-262-0219-6.

KAZDOVÁ, V., *Hrajeme si spolu aneb Společná výchova řeči dětí a rodičů*. Ostrava: Montanex, a.s., 2004. ISBN 80-7225-142-2.

KAZDOVÁ, V., *Správná řeč: předpoklad úspěšného školáka*. Ostrava: Montanex,a.s. 2004. ISBN 978-80-7225-354-8.

KLENKOVÁ, J., KOLBÁBKOVÁ, H. *Diagnostika předškoláka – správný vývoj řeči dítěte*. 1. vyd. Brno: MC nakladatelství, 2003. ISBN 80-239-0082-X.

KOLLÁRIKOVÁ, Z., PUPALA, B. *Předškolní a primární pedagogika = Predškolská a elementárna pedagogika*. 2. vyd. Praha: Portál, 2010. ISBN 978-80-7367-828-9.

LANGMEIER, L., LANGMEIER, M., KREJČÍŘOVÁ, D. *Vývojová psychologie s úvodem do vývojové neurofyzologie*. Praha: H&H, 1998. ISBN 80-86022-37-4.

LANGMEIER, J., KREJČÍŘOVÁ, D.: *Vývojová psychologie*. Praha: Grada, 2006. ISBN 80-247-1284-9.

LECHTA, V. a kol. *Diagnostika narušené komunikační schopnosti*, 1. vyd. Praha: Portál, s. r. o., 2003. ISBN: 80-7178-801-5.

LECHTA, V. *Když naše dítě nemluví plynule: koktavost a jiné neplynulosti řeči*. 1.vyd. Praha: Portál, 2011. ISBN 978-80-7367-849-4.

LEJSKA, M. *Poruchy verbální komunikace a foniatrie*. 1. vyd. Brno: Paido, 2003. ISBN 80-7315-038-7.

LYNCH, CH., KIDD, J. *Cvičení pro rozvoj řeči: prevence a náprava poruch komunikace u mladších dětí.* 1.vyd. Praha: Portál. 2002. ISBN 80-7178-571-7.

MATĚJČEK, Z. *Co, kdy a jak ve výchově dětí.* 4. vyd. Praha: Portál, 2007. ISBN 978-80-7367-325-3.

MATĚJČEK, Z. *Praxe dětského psychologického poradenství.* 1. vyd. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1991.

MATĚJČEK, Z. *Prvních 6 let ve vývoji a výchově dítěte, normy vývoje a vývojové milníky z pohledu psychologa, základní duševní potřeby dítěte, dítě a lidský svět.* 1.vyd. Praha: Grada, 2005. ISBN 80-247-0870-1.

MERTIN, V., GILLERNOVÁ, I. (eds.). *Psychologie pro učitelky mateřské školy.* 2. rozšířené vyd. Praha: Portál, s. r. o., 2010. ISBN: 80-7178-799-X.

MICHALOVÁ, Z. *Předškolák s problémovým chováním: projevy, prevence a možnosti ovlivnění.* 1.vyd. Praha: Portál, 2012. ISBN 978-80-262-0182-3.

OPATŘILOVÁ, D. (ed.) *Pedagogicko-psychologické poradenství a intervence v raném a předškolním věku u dětí se speciálními vzdělávacími potřebami.* Brno: MU 2006. ISBN 80-210-3977-9.

PODEPŘELOVÁ, A. *Němčina v MŠ – první krok k interkulturnímu vzdělávání, 2012 (DVD)*

PRAŽSKÁ SKUPINA ŠKOLNÍ ETNOGRAFIE. *Psychický vývoj dítěte: od 1. do 5. třídy* 1.vyd. Praha: Karolinum. 2005. ISBN 80-246-0924-X.

REICHEL, J. / Jiří *Kapitoly metodologie sociálních výzkumů* 1.vyd. Praha: Grada, 2009. ISBN 978-80-247-3006-6.

ŘÍČAN, P. *Cesta životem.* Praha: Panorama, 1989. ISBN 80-7038-078-0.

SKORUNKOVÁ, R. *Úvod do vývojové psychologie*. 2.vyd. Hradec Králové: Gaudeamus, 2007. ISBN 987-80-7041-956-4.

SMOLÍKOVÁ, K., et al., *Rámcový vzdělávací program pro předškolní vzdělávání*. Dotisk 1.vyd. Praha: Výzkumný ústav pedagogický, 2006. ISBN 80-87000-00-5.

STRAUSS, Anselm L. *Základy kvalitativního výzkumu: postupy a techniky metody zakotvené teorie*, 1. vyd. Boskovice: Albert; Brno: Sdružení Podané ruce, 1999. ISBN 80-85834-60.

ŠULOVÁ, L. *Raný psychický vývoj dítěte*. Praha: Karolinum, 2005. ISBN 80-246-0877-4.

ŠULOVÁ, L. *Specifický vliv otcovské a mateřské mluvy v počátcích řečového vývoje*. Československá psychologie, 2006.

ŠULOVÁ, L. *Výuka cizích jazyků od raného dětství? Možná rizika či výhody online*. In *E-psychologie*, 2007, roč. 1, č. 1, s. 56. cit. 20. 5. 2013. Dostupný z www: <http://e-psycholog.eu/pdf/sulova/pdf>

VÁGNEROVÁ, M. *Vývojová psychologie I dětství a dospívání*. 2. vyd. Praha: Karolinum, 2012. ISBN 978-80-246-2153-1.

VÚP Praha: *Průvodce metodikou výuky angličtiny v mateřské škole I.*, Praha: NIDV

VYBÍRAL, Z. *Psychologie lidské komunikace*. Praha: Portál. 2000. ISBN 80-7178-291-2.

Periodika:

Informatorium 3-8. Praha: Portál, 2010. ISSN: 1210-7506 01

Informatorium 3-8. Praha: Portál, 2010. ISSN: 1210-7506 02

Informatorium 3-8. Praha: Portál, 2010. ISSN: 1210-7506 03

Informatorium 3-8. Praha: Portál, 2010. ISSN: 1210-7506 04

Informatorium 3-8. Praha: Portál, 2010. ISSN: 1210-7506 05

Informatorium 3-8. Praha: Portál, 2010. ISSN: 1210-7506 09

Internetové zdroje:

1. Metodický portál inspirace a zkušenosti učitelů – www.rvp.cz
2. Spěváček – www.jazykovka.info
3. Nakladatelství Portál – www.portal.cz
4. Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy – www.msmt.cz
5. Učitelské noviny – www.ucitelskenoviny.cz

SEZNAM PŘÍLOH

- P1 Anketní lístek „Názor rodičů na výuku cizích jazyků v MŠ
- P2 DVD: Ukázky z výuky německého jazyka v MŠ

Příloha P1: Anketní lístek „Názor rodičů na výuku cizích jazyků v MŠ“

Anketa „Názor rodičů na výuku cizích jazyků v MŠ“

Vážení rodiče,

jsem studentkou Institutu mezioborových studií v Brně – obor Sociální pedagogika. Dovoluji si vás poprosit o vyplnění následující krátké ankety. Výsledky této ankety jsou důležité pro vypracování mé diplomové práce na téma „Výuka cizích jazyků v mateřské škole“. Vaše dítě navštěvuje MŠ, kde se seznamuje s německým jazykem. Ráda bych znala Váš názor na výuku cizího jazyka v MŠ. Jak jste jako rodiče s výukou německého jazyka v MŠ spokojeni?

Odpovězte prosím na následující otázky. Anketa je anonymní, získané informace budou použity pro potřeby mé diplomové práce.

Předem děkuji za váš čas.

Jana Lemperová

1. Proč jste vaše dítě umístili do třídy s výukou německého jazyka?
2. Myslíte si, že návštěva třídy s výukou cizího jazyka je pro vaše dítě přínosná? Pokud ano – proč? Pokud ne – proč?
3. Jste spokojeni s úrovní výuky cizího jazyka?
4. Mají rodiče možnost zapojit se do aktivit výuky cizího jazyka?
5. Máte nějaké náměty pro zlepšení výuky cizího jazyka?
6. Mluvíte doma s dítětem cizím jazykem?
7. Umístili byste své další dítě do stejného zařízení? Proč?